

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Katedra výchovné dramatiky

Studijní obor: Dramatická výchova

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ROZVOJ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI DRAMATICKOVÝCHOVNÝMI METODAMI

Tereza Chvátalová

Vedoucí práce: prof. Mgr. Jaroslav Provazník

Oponent práce: doc. Mgr. Radek Marušák

Datum obhajoby: 18. 6. 2019

Přidělovaný akademický titul: BcA

Praha 2019

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Department of Drama In Education

Subject of Study: Drama in Education

BACHELOR THESIS

**DEVELOPMENT OF READING LITERACY USING METHODS OF DRAMA
EDUCATION**

Tereza Chvátalová

Supervisor: prof. Mgr. Jaroslav Provazník

Opponent: doc. Mgr. Radek Marušák

Date of Apology: 18. 6. 2019

Academic Degree: BA

Prague 2019

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Rozvoj čtenářské gramotnosti dramatickovýchovnými metodami

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

U p o z o r n ě n í

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá využitím metod a technik dramatické výchovy vedoucích k rozvoji čtenářské gramotnosti u dětí a mládeže. Ukazuje tak způsob, jak jim představit knihy v prostředí veřejných knihoven tvořivou formou, na rozdíl od většiny běžných programů. Diplomová práce nabízí především dva vypracované tvůrčí projekty pro odlišné věkové skupiny, které vznikly na základě knihy Petra Stančíka – Mrkev ho vcucla pod zem a Soví zpěv od Ivy Procházkové, popisuje a hodnotí jejich přípravu i jednotlivé realizace.

Klíčová slova: dramatická výchova; metody dramatické výchovy; literatura pro děti a mládež; práce s příběhem; čtenářská gramotnost

Annotation

This thesis deals with using methods and techniques of drama education leading to the development of reading literacy about children and youth. Thus, it shows the way how to introduce them books in the creative form in public libraries, in contrast to most of the current programmes. The diploma thesis offers mainly two creative projects for different age groups, which originate from the book by Peter Stancik „A Carrot Sucked Him Underground“ and „The Owl’s Song“ by Iva Prochazkova, further on it describes their preparation and individual implementations.

Keywords: drama education; methods and techniques of drama education; literature for children and youth; work with narrative; reading literacy

Poděkování

Ráda bych věnovala velké poděkování vedoucímu mé bakalářské práce prof. Mgr. Jaroslavu Provazníkovi za vlídné vedení, cenné rady a odborné připomínky.

OBSAH

Úvod	6
1. Dramatická výchova v knihovnách	8
2. Výběr literárních předloh.....	11
3. Popis konkrétních projektů.....	14
3.1 Úvod k projektům	14
3.2 Příprava projektů	15
3.3 Scénáře jednotlivých projektů	18
3.3.1 Projekt Mrkev ho vcucla pod zem.....	18
3.3.1.1 1. realizace projektu	30
3.3.1.2 2. realizace projektu	34
3.3.1.3 3. realizace projektu	37
3.3.2 Projekt Soví zpěv	42
3.3.2.1 1. realizace projektu	54
3.3.2.2 2. realizace projektu	57
3.3.2.3 3. realizace projektu	59
4. Závěrem	62
5. Seznam použitých zdrojů	63
5.1 Prameny	63
5.2 Literatura.....	64
6. Přílohy.....	70
6.1 Příloha 1 – Skládačka nápovědy.....	70
6.2 Příloha 2 – Mapa podzemní sopky	71
6.3 Příloha 3 – Fotodokumentace	72

Úvod

„Za všechno, co je ve mně dobrého, vděčím knize.“

- Maxim Gorkij

S termínem čtenářská gramotnost se dnes setkáváme velmi často v nejrůznějších diskuzích. Samozřejmě nejčastěji v souvislosti dětmi a mládeží, potažmo českým školstvím. Všeobecným zájmem je snaha o její zlepšení a to i díky ne zcela uspokojujícím výsledkům, kterých dosahovaly české děti v mezinárodních testováních PISA¹ a PIRLS². Avšak za uplynulých patnáct let od zahájení šetření v roce 2001 (poslední testování proběhlo v roce 2016) se výsledky žáků České republiky významně zlepšily.

Význam slova čtenářská gramotnost se v průběhu let neustále vyvíjí a každý jej pojímá trochu jinak. Komplexněji vzato je to „(...) celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech. Ve čtenářské gramotnosti se prolíná několik rovin, z nichž žádná z nich není opominutelná: vztah ke čtení, doslovného porozumění, vysuzování a hodnocení, metakognice, sdílení a aplikace.“³

První budování vztahu ke knize, seznámení s knihou by mělo dítě zažít v rodinném prostředí, poté hrají důležitou roli základní školy, zejména první stupeň základního vzdělávání. Mimo školní prostředí pomáhají školám veřejné knihovny a právě na tuto oblast jsem se zaměřila ve své práci.

Tato problematika mě zajímala již na střední škole, kde jsem se podobnému tématu věnovala v práci „Děti, čtete?“ v rámci Středoškolské odborné činnosti. Následné semináře Kapitoly z teorie literatury a Literatura pro děti a mládež na Katedře výchovné dramatiky, mi otevřely dveře do světa literatury, především té dětské. Zaujaly mě natolik, že nejen sama velmi aktivně čtu, zajímám se o nové

¹ PISA = Programme for International Student Assessment

² PIRLS = Progress in International Reading Literacy Study

³ ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. 65 s. ISBN 978-80-86856-98-8.

tituly a jejich kvalitu, hledám v nich inspiraci, ale literaturu využívám téměř neustále v praxi na ZUŠ a dalších aktivitách. Troufám si tvrdit, že tento styl práce je mou hlavní předností. Proto jsem v případě hledání tématu bakalářské práce byla rozhodnutá vydat se také podobným směrem.

Čtenářská gramotnost, četba a jejich význam se projevují v mnoha oblastech. Nejen, že takové děti pak mívají mnohem lepší studijní výsledky, ale působí na utváření hodnot, celkovou kultivaci člověka. Mimo jiné bývají zdrojem potěšení při trávení volného času. Proto jsem se rozhodla přispět také svou snahou, svým tvůrčím projektem určeným zejména žákům se základními nebo nulovými zkušenostmi s dramatickou výchovou a to v prostředí veřejných knihoven. Totiž dramatická výchova či způsob práce, kde se využívají její metody a techniky dlouhodoběji, sama tuto dovednost aktivně rozvíjí. Práce s literaturou a textem se obvykle využívá často, cíleně se podporuje kladný vztah k ní i dalším druhům umění.

1. Dramatická výchova v knihovnách

„Čtenář prožije tisíc životů, než zemře, (...) člověk, jenž nikdy nečte, prožije jen jeden.“

— *George R. R. Martin*

Knihovny jsou partnerem škol v rozvíjení zájmu o čtení, potažmo čtenářské gramotnosti, učí děti číst knihy pro vzdělání i potěšení. Avšak oproti nim jsou místem, kam se chodí dobrovolně, žáci nejsou odrazováni psaním povinných čtenářských deníků (kde stačí převyprávět obsah, jenž je stejně velmi často odněkud opsaný) a za přečtení knih hodnoceni.

Vzbudit zájem o knihu je u dnešních dětí stále těžší. Čtení ve volném čase konkurují pro ně mnohem poutavější aktivity, moderními médii počínaje. Knihovny proto musí být přirozeně stále tvořivější, nápaditější, přizpůsobovat se pokroku doby. Na rozdíl od škol se alespoň nemusí držet školních osnov.

Jejich oddělení pro děti a mládež dnes nabízejí mnoho programů pro školní třídy, stejně tak i odpolední aktivity. Setkáme se s tvořivými dílnami, besedami s autory, předčítáním, přednáškami, drobnými divadelními představeními a pravidelnými akcemi, jako je Noc s Andersenem, pasování na čtenáře atd. Ale je to dostatečně atraktivní? Nejsou žáci ve většině případů jen pasivními příjemci? A co když by právě dramatická výchova mohla pomoci?

Díky dramatické hře je možné zapojit aktivně všechny příchozí, nechat je příběhy prožívat, přinášet své podněty, poznávat fikční světy v rolích. Metody dramatické výchovy umožňují zkoumání příběhu zevnitř, mohou být uplatněny ve všech formách práce se čtenáři (exkurze, čtenářské kroužky, literární besedy, ...), a to třeba jen v omezenější míře, program může být obohacený i o další doplňkové metody. Hlavní je však zažít jednání v situacích založených na dramatickém konfliktu, což je doména jedině dramatické výchovy.

V dramatické výchově se hojně užívá práce s textem. Jak při práci na inscenaci, přednesu, strukturování dramatické práce podle literární předlohy, tak k inspiraci, motivaci k herním hrám a improvizacím. Rovněž lze pracovat s improvizací příběhu (playmaking). Když jsem však tvořila své programy pro

knihovny, práce se poněkud lišila. Vybírala jsem jen některé metody, jež budou vhodné pro děti/studenty bez zkušenosti s takovým způsobem práce. Musely být lehce vysvětlitelné, nenáročné na čas, ale přesto efektivní. Jednoduché, ale přesto nesoucí divadelní prvky. Chtěla jsem, aby účastníci i v omezeném čase především něco prožili, doslova se „zakousli“ do začátku příběhu tak, aby si jeho zbytek sami dočetli. Zároveň jsem jim nabízela témata k prozkoumání, zamyšlení, dotvoření.

Jako vhodnou metodu pro takovou práci, a vycházím i z osvědčeného při realizacích projektů, sledávám samozřejmě plnou hru (hra v roli představuje způsob seberealizace, kdy se konkretizují představy, budují postoje, kladou otázky, jedná), ta může být podpořena i učitelem v roli. Ostatně učitel v roli zařazený do programu v pravou chvíli je jedna z nejužitečnějších věcí, neboť budeme součástí hry, ne pouhým vedoucím. Dále jsou dobře použitelné všechny varianty živých obrazů, včetně titulkování, sdělování myšlenek. Série živých obrazů umožní předvídat další děj či shrne děj předchozí. Jako živý obraz může začínat hra plná i některá pohybová. Narativní pantomima realizována bočním vedením lektora (a následná reflexe prožitého, rekapitulace) bude fungovat i s nejmenšími dětmi, navíc může vycházet z autentického textu knihy.

Pantomimizací prostoru lze vytvářet fiktivní prostředí, horká židle nebo interview dá prostor pro kladení otázek v rámci hry, nasloucháním skrytých myšlenek se proniká do nitra postav, textu. K uvědomění charakterů pak lze využít alter ega, monologů. Nesmím opominout nutnou reflexi a diskuzi. A mnoho dalších, třeba jen doplňkových metod. Ty jsem mimochodem využívala taktéž ve větším zastoupení.

Jako překážku pro takový způsob práce lze spatřovat nevyhovující prostory oddělení menších knihoven (často omezené na uličky mezi regály s knihami) a neznalost oboru jako takového. Nejsou to ale překážky nepřekonatelné. Regály lze svépomocí odsunout na stranu a prostor pro hru je na světě. Principy dramatické výchovy se stále více dostávají do širšího podvědomí, tedy můžeme doufat, že za nějaký čas nebudeme muset neustále obhajovat její podstatu,

význam pro děti. Já jsem tak také musela dělat, když jsem nabízela svoje programy v Městské knihovně v Praze, než byly moje záměry pochopeny. A to jsem doufala, že zrovna v hlavním městě budou pracovníci osvícenější.

Jsou tu ale tací, kteří se rozvoji čtenářské gramotnosti věnují dlouhodobě a dělají to velmi dobře. Jedním z nich je Mgr. MgA. František Oplatek, jenž tak pracuje zejména v rámci hodin dramatické a literární výchovy. Objevilo se také několik projektů, kdy starší žáci spolupracovali v programu s žáky prvního stupně, např. ve čtenářských dílnách. Starší děti se tak stávali průvodci i partnery začínajících čtenářů. V prostorách dětského oddělení městské knihovny tak realizovala projekt například Mgr. Martina Janáková, se svými svěřenci ze ZUŠ Zuzana Jirsová a další.

Já jsem se inspirovala programy dramatických dílen Lucie Mecové, které realizovala v roce 2012 asi na patnácti různých místech a těšila se velkému zájmu. Pro program Mrkev ho vcuclo pod zem jsem podobně využila mapy jako vizuálního pojítka s textem, ale já jsem se snažila více vyjít ze stylu ilustrací Jiřího Stacha, napodobit jeho styl. Taktéž jsem pracovala podobně s nějakým problémem, který se řešil. Podobnost vidím ve formě – nahlédnutí do příběhu knihy, „nahození návnady“ pro další čtení.

Avšak Luciin druhý projekt (Děvčátko Momo a ukradený čas) proběhl jako strukturované drama, což se od mé práce výrazně liší. Moje práce byla zaměřena více zážitkově (možná i díky žánrům zvolených knih), postupovali jsme společně s hlavními hrdiny chronologicky po příběhu, na nějž se vrstvily různé aktivity.

2. Výběr literárních předloh

„Kniha je film, který se odehrává v mysli čtenáře. Proto chodíme do kina a říkáme: ‚Hm, kniha je lepší.‘“

— Paulo Coelho

Dramatická výchova potřebuje příběhy zajímavé, tematicky nosné, bohaté na témata, postavy, prostředí, jazykové prostředky, navíc ještě umělecky hodnotné. To vše a mnohem víc jsem se snažila dodržet při výběru vhodných literárních předloh pro mé projekty. Neboť jsem potřebovala zohlednit taktéž vhodnost a zajímavost příběhu pro danou věkovou skupinu, přičemž jsem mohla domnělou atraktivnost stejně pouze předpokládat. Proces hledání byl delší, zvažovala jsem více autorů, děl (více o tomto v podkapitole Příprava projektů). Když se teď zpětně zamyslím, že mým favoritem byly také Mrakodrapy Marky Míkové, dochází mi, jak podobné jsou ve své hravosti oběma knihám, jež jsem nakonec zvolila.

Pro mladší děti jsem tedy vybrala titul Petra Stančíka Mrkev ho vcucla pod zem, starší žáci se seznámili se Sovím zpěvem Ivy Procházkové. Oba autoři jsou skvělí spisovatelé, mezinárodně uznávaní. Jejich díla získala už i Magnesii Literu či jiná ocenění (v případě Ivy Procházkové literu v kategorii Literatura pro děti a mládež za knihu Myší patří do nebe v roce 2006 a Nazí v roce 2009).

Petr Stančík má v poslední době velmi „plodné“ období, co se týče vydávání nových knih, zejména těch pro malé čtenáře. A to na pole dětské literatury vstoupil až v roce 2013, právě s mnou vybranou knihou, kterou ani původně nechtěl vydávat. O to víc se můžeme těšit z toho, že nakonec vyšla, protože se opravdu jedná o skvost, vhodný sám o sobě k motivaci ke čtení. Za každou kapitolou se totiž nachází hádanka a podle toho, jak ji čtenáři vylouští, získávají hvězdičky, které zužitkují v závěru příběhu. Závěr má tři konce, jež si mohou dočíst podle toho, kolik hvězdiček kdo nasbíral. Před každou kapitolou taky nalezneme hravou básničku (ty hlavní hrdina Ctibor psal, když byl zavřený ve visuté kleci), vždy malinko prozradí, co se stane dál.

To už se dostávám k jazykové stránce díla, tu bych označila za brilantní. Text je doslova protkán hříčkami se slovy, hravost se objevuje i ve jménech postav, v názvu díla, autor doslova provokuje čtenářovu fantazii. Pro tvorbu lekce ale tuto složku vnímám jako jedinou problematickou a já jsem tento problém taktéž řešila. Musela jsem dbát na to, abych zachovala jedinečný vypravěčský autorský styl (zejména v případě převypravování dalšího děje, narativní pantomimě).

Hledala jsem také dětského hrdinu, věkově blízkého dětem, pro něž bude projekt určen. Ctibor, jehož příběh trochu připomíná Alenku Lewise Carolla, to přesně splňoval. Zpočátku zdánlivě jednoduchý příběh se jeho vcucnutím pod zem stává neuvěřitelným. Sama jsem přemýšlela, které ze setkání s podzemními tvory vyberu, jelikož všechna byla poutavá. Nakonec jsem se rozhodla postupovat chronologicky. Oceňuji také dobrodružné až hororové ladění knihy, jež je ještě podpořeno občasnými ilustracemi Jiřího Stacha. Tak lákavé prostředí jsem přesně pro dnešní děti potřebovala.

Iva Procházková je velikánka v oblasti dětské literatury, psaní se věnuje již od 70. let 20. století. Její knihy jsou přirozenou součástí dvou mezinárodních literatur – české a německé. Soví zpěv nesoucí znaky antiutopie nasbíral hned několik ocenění. V roce 1999 Zlatou stuhu, o rok později byla kniha zapsána na Mezinárodní čestnou listinu IBBY, taktéž jí udělili Cenu učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství. A není divu. Ač byla vydána už v roce 1999, stále může oslňovat mládež. Podobně jako Tanec trosečníků se odehrává v budoucnosti, děj začíná přesně v pátek 18. května 2046 v 7.35 hodin ráno. Na tuto skutečnost jsem myslela při tvorbě lekce, protože v našem kalendářním roce už nejsou některé popsané věci v ne až tak vzdálené budoucnosti nemožné. Avšak nebyla to překážka zásadní, více jsem respektovala příběh knihy, s vědomím, že nad budoucností budou účastníci uvažovat a já případně zareaguji (V jednom případě se mi například stalo, že jsem byla upozorněna na email, jež se určitě nebude v budoucnosti používat, když ho nevyužívají už teď.). Celý svět budoucnosti je totiž tak lákavý – je ovládán počítači, lidé mají dokonce svoje personální počítačové poradce, takže běžná komunikace se vytrácí, lidé spolu málo mluví, málo se tolerují. Dílo by se dalo označit skoro až jako psychologická próza, navíc

všechny problémy a témata ještě umocňuje doba, do níž je příběh zasazen. Takové fungování společnosti vykolejí náhlá přírodní katastrofa, kdy se protrhne přehradní hráz, vše se rázem hroutí.

Kniha nese mnoho témat (i těch osvědčených, jako je rodina, kamarádství), která se vyskytují i v dalších autorčiných knihách, nese napětí, zároveň nechává prostor pro další významy. Jednak se projevuje kritika k civilizačním a ekologickým selháním. Dále je to hledání identity, potřeba domova a sdílení, systém kontrastů (život X smrt, samota X sdílení, realita X sen). Při sestavování programu pro mě bylo zásadní vybrat si jednu dějovou linii sledující jedno hlavní téma, abych nezahltala sebe, ani budoucí účastníky. Zaměřila jsem se tedy především na vztah Armina a jeho spolužačky Rebeky na pozadí doby.

Nutno ještě zmínit způsob, jakým je kniha psána. Autorka střídá funkční styly. Některé pasáže připomínají publicistický styl – evokují zprávy či sdělení (jež připomínají právě dobu moderních komunikačních technologií), setkáme se i s podobou divadelního scénáře či deníkovým záznamem a dalšími slohotvornými postupy. Navíc stále dochází ke změně úhlu pohledu, střídá se komunikace soukromá a veřejná. Text připomíná téměř filmové střihy. Možná se právě zde projevilo spisovatelčino filmařské vidění poděděné po jejím otci Janu Procházkovi, jež psal filmové povídky a scénáře. S těmito různými postupy jsem se snažila seznámit i studenty v rámci projektu, neboť se jedná o styl unikátní a myslím si, že právě mladým lidem velmi blízký.

3. Popis konkrétních projektů

„Všechny dobré zásady jsou již v knihách napsány. Nyní ještě zbývá je uskutečnit.“

- Blaise Pascal

3.1 Úvod k projektům

Již při výběru tématu své bakalářské práce jsem si byla jistá, že bych si přála vytvořit a uskutečnit dva programy jak pro mladší děti, tak i pro žáky vyšších ročníků ZŠ nebo studenty SŠ. A to hned z několika důvodů. Noví čerství čtenáři prvních či druhých tříd, noví potenciálně čtenářsky gramotní, potřebují stále pozitivně vést k zájmu o knihy, k vhodnému výběru pro ně zvládnutelných titulů, aby se od čtení neodvrátili. Dalším velmi kritickým bodem je tzv. křížovatka čtenáře, na niž se pravidelně ocitají pubescenti. O té se zmiňují různí autoři, také Otakar Chaloupka v knize O literatuře pro děti (1989). V tomto období se rozhoduje, zda se jim stane četba v budoucnu oporou, nebo jestli na ni přestanou mít dospívající čas (mimo knihy nutné pro školní či rekreační potřeby). Většinou pak zůstane buď na úrovni knížek psaných právě pro něj, nebo se posune k četbě pro dospělé.

Právě s tímto záměrem jsem kontaktovala dětské oddělení Městské knihovny v Praze a domluvila si schůzku s paní Mgr. Irenou Šormovou, vedoucí metodického oddělení, která má veškeré programy pro děti a mládež na starosti. Schůzka proběhla již v březnu roku 2018. Tehdy jsem totiž potřebovala zjistit předběžný zájem knihovny o takový projekt. Na setkání jsem musela osvětlit, jak si program představuji, co by obsahoval za aktivity a vůbec mé cíle, záměry i celkovou podstatu dramatické výchovy.

Po společném rozhovoru o věkových kategoriích jsem se dozvěděla, že projektů pro děti prvních a druhých tříd je dostatek, v knihovně se tomu dětské oddělení věnuje ve větší míře. Doporučeno mi bylo připravit něco pro vyšší ročníky prvního stupně. Mnou navržená kategorie studentů byla shledána vhodnou, paní metodička pouze vznesla obavy o případný možný nezájem ze strany škol. Proto jsem jí pohotově navrhla možnost sjednat nějakou školní třídu přes kontakty naší

katedry, již ráda přijala. Na tyto dvě kategorie jsem se zaměřila při svém následném výběru knižních předloh a začala zvažovat různé možnosti.

3.2 Příprava projektů

I když jsem předběžně knihovně navrhla možnost vybrat tituly, které by byli rádi, abych zpracovala, napadlo je něco z povinné školní četby, což mi ale nepřišlo dostatečně zajímavé, některé žáky by to mohlo rovnou odradit. Taková možnost by byla jistě přínosná, avšak více pro paní učitelky než pro samotné účastníky. Chtělo to titul, jež si rádi přečtou i ve volném čase. To bylo mým záměrem. Tím však netvrdím, že v povinné četbě se nenajdou stejně tak podnětné knihy. Na základě předběžného průzkumu u dětí, jež učím na ZUŠ, o jejich oblíbených literárních žánrech, jsem došla k názoru, že mladším bych ráda nabídla něco dobrodružného nebo alespoň s netradičním prostředím a postavami. Soustředila jsem se převážně na knihy novější, od autorů, u nichž jsem věděla, že mi zaručí kvalitu titulu. A to také po výtvarné stránce. Spoléhala jsem i na nakladatelství Baobab a Labyrint, kde bývá hodnota vydávaných knih vysoká.

V konečném výběru mi zbývala Marka Míková s Mrakodrapy a Škvírami, nádherná snová díla Pavla Čecha a Stančíkova občas bláznivá tvorba. Škvíry, podobně jako Mrakodrapy, sice byly zajímavé prostředím, jak jsem chtěla, ale byly dost složité z hlediska osobních vztahů a životních situací hlavních hrdinů, což jsem zcela nepotřebovala, už kvůli věku potenciálních účastníků. Prózy Pavla Čecha pro mě občas nebyly dostatečně bohaté na děj. Proto u mě zvítězila Stančíkova Mrkev ho vcucla pod zem, na níž jsme se shodli i s vedoucím mé práce, prof. Mgr. Jaroslavem Provazníkem.

Pro starší mě pak napadaly knihy se sci-fi laděním, především od Raye Bradburyho, jehož mám jako autora ve velké oblibě. Co se týká knih pro pubescenty, nemám v nich však takový přehled, proto jsem si opět nechala poradit odborným okem vedoucího práce, jenž mi navrhl trochu opomíjený titul, Soví zpěv od Ivy Procházkové. Po prvních stranách čtení jsem tušila, že to bude ta správná volba.

Ke knihám jsem následně vytvořila krátké anotace se všemi informacemi potřebnými k nabízení a propagaci, včetně věkového určení. Délka mi byla doporučena paní metodičkou. Ta hodinovou dotaci podala jako obvyklý požadavek škol, s nímž nejde hýbat, což mě velmi překvapilo. Za hodinu je velmi těžké proniknout hlouběji do toho, co knihy nabízí, obzvlášť se skupinou bez zkušeností s dramatickou výchovou, projekty by si zasloužily mnohem déle. Přizpůsobila jsem se tedy. Tvořila jsem lekce tak, aby do příběhů děti nahlédly, tam je něco zaujalo a zbytek si pak dočetly doma samy. U projektu pro starší jsem ale trvala alespoň na minimálních devadesáti minutách. Skutečná délka však vždy záležela na momentální situaci, možnostech účastníků. Stejně tak se průběžně vyvíjely, vylepšovaly a tím prodlužovaly aktivity programu. O tom více v popisech jednotlivých realizací. Ne všechny se totiž nakonec uskutečnily v Praze. Není vždy lehké sladit vzájemné časové možnosti.

Tvořené anotace:

Mrkev ho vcucla pod zem - Petr Stančík

- dílna pro rozvoj čtenářské gramotnosti s prvky dramatické výchovy

- délka: cca 60 minut

Knížky někdy zůstávají odložené, nedočtené, zapomenuté v koutě. S napínavým příběhem hlavního hrdiny Ctibora se to tentokrát dětem jistě nestane. Aby jejich domeček na samotě stále neodnášela velká voda, přestěhují se do města na kopec. Maminka si znovu zasadí svou milovanou zahrádku se zeleninou a bylinkami přesně podle abecedy. Co se ale stane, když právě tam je nejtenčí země? A proč se mrkev tak zvláště vrtí? Společně prožijeme část dobrodružného příběhu pomocí různých her a cvičení dramatické výchovy. Srdečně zveme všechny rodiče s dětmi (od 2. - 4. třídy). Kapacita omezena.

Soví zpěv - Iva Procházková

- dílna pro rozvoj čtenářské gramotnosti s prvky dramatické výchovy
- pro školní třídy - 8., 9. ročník ZŠ, 1., 2. ročník SŠ
- délka: cca 90 minut

BRÉMY. ARMIN. GÉZA. BLÍZKOST. CIT. DÉŠŤ.

Jaké je to žít v naprogramovaném světě? Můžete se v něm cítit osaměle? A lze na pozadí katastrofy najít svůj světový názor? To všechno a více nabízí kniha Ivy Procházkové. Společně nahlédneme do příběhu a prožijeme ho spolu s hlavním hrdinou za pomoci metod a cvičení dramatické výchovy.

3.3 Scénáře jednotlivých projektů

3.3.1 Projekt Mrkev ho vcucla pod zem

Cíle:

- Prostřednictvím metod a technik dramatické výchovy seznámit děti s knihou Mrkev ho vcucla pod zem od Petra Stančíka a tím, co kniha nabízí
- S využitím potenciálu knihy zprostředkovat dětem prožití části příběhu prostřednictvím hry v roli (a umožnit jim tyto chvíle prožít/sdílet spolu s rodiči)
- Rozvíjet u dětí zájem o knihy a čtení

Čas: 60 - 90 minut čistého času (závislé na zainteresovanosti a možnostech skupiny)

Potřebné předměty: hudba, přehrávač, reproduktory, předměty ze Ctiborovy kapsy (dva obrázky robotů, malá hračka gumového dinosaura, lněný provázek, červená píšťalka, plod kaštanu, figurka playmobil, obal od jahodové žvýkačky), předměty pro tvorbu zvuků (hrkačka, struhadlo, lžička, kelímek s vodou a brčkem, krabička s kuličkami/dešťová hůl, kousek plíšku, pokličky), malá truhlička s papírky jako nápovědou, lepící papírky na jména, mapa podzemní sopky, smotaný šál, papíry, psací potřeby, úryvky ke čtení, 4-8 modrých mýdel, kniha Mrkev ho vcucla pod zem

1. Úvod, lámání ledů

Cíl: zbavit účastníky ostychu z mluvení před celou skupinou, navázat s nimi přirozený rozhovor, uvést děti do světa čtení a knih

Metody: hra s pravidly, diskuze

- Ještě před příchodem dětí pustíme instrumentální mírně tajemnou hudbu k navození atmosféry (Brittle Rille – Kevin MacLeod)
- Projekt zahájíme společným seznámením (například použijeme hříčku s písmeny, kdy každý vymyslí jedno slovo, kterým není tak, aby začínalo na stejné počáteční písmeno, jako začíná jejich křestní jméno – „Jsem

Karolína, nejsem kukuřice!“), poté si každý napíše svoje jméno na jmenovku a nalepí ji na viditelné místo.

- Lektor: **„Je nějaká kniha, kterou můžete označit jako svou nejoblíbenější? Čtete právě nějakou knížku ať už sami, nebo třeba s rodiči? Chodíte si je někdy půjčit i do knihovny?“**⁴ následuje společný rozhovor
- Lektor: **„Jestlipak víte, proč tady dnes společně jsme? Ráda bych vám představila jednu knihu, jmenuje se Mrkev ho vcucla pod zem. Napsal ji spisovatel Petr Stančík. Takto vypadá. Znáte ji někdo z vás? Víte, o čem je? / O čem si představujete, že by mohla být? Co by se tam tak mohlo stát?“**

2. Otevření příběhu, návnada

Cíl: přenést děti do imaginárního příběhu knihy, navnadit je na budoucí akce, nabídnout žákům vyvozování a přemýšlení nad literární postavou

Metody: imaginativní hra s předměty – hádání identity

- Lektor: **„V ruce schovávám různé předměty. Patří hlavnímu hrdinovi z naší knihy. Ten hrdina by je mohl mít třeba v kapse u kalhot. Postupně je budu odhalovat a na vás bude přemýšlet, jestli patří dívce nebo chlapci, kolik by mu/jí mohlo být let, v jaké době asi žije a proč...“**
- Postupně ukazujeme jednu věc za druhou, stále udržujeme v dětech napětí a neprozrazujeme identitu postavy, necháme je mezi sebou diskutovat.
- Lektor: **„Někteří z vás jste správně uhádli, skutečně se jedná o chlapce, má takové trochu neobvyklé jméno - Jmenuje se Ctibor.“**

⁴ Promluvy lektora uvádím vždy v uvozovkách, neboť představují pouze návrh možnosti komunikace, nejedná se o doslovná zadání. Závisí vždy na momentálním naladění skupiny a její spolupráci.

3. Vstup do příběhu v roli

Cíl: nechat děti vstoupit do příběhu v akcích, situacích, nahlédnout do něj prostřednictvím hry v roli, zároveň pantomimu hráčů ochránit návodným vedením

Metody: narativní pantomima s bočním vedením

- Na úvod aktivity pustíme hudební podkres jako nápomocný prostředek ke vstupu do role i prostředí, tentokrát více pohádkově laděný (Earth Prelude – Kevin MacLeod).
- Lektor: **„Rozhlédněte se kolem sebe, podívejte se, kolik je kolem vás prostoru. Můžete se po tomto prostoru pomalu rozejít, jako když jdete třeba někam na procházku. Každý jde sám, jenom občas zahlédne někoho projít, tak se mu vyhne a pokračuje ve své cestě. Naslouchejte mému hlasu. Teď vám budu vyprávět začátek Ctiborova příběhu. Pokuste se vše, co uslyšíte, zahrát svým tělem, svými pohyby, pantomimou, v případě nutnosti pak použít i zvuky nebo drobná slova.“**

Ctibor s maminkou a tatínkem bydleli na samotě ve starém domě u řeky. Žili tam dlouho šťastně a spokojeně, až jednoho dne na jaře po řece připlula veliká voda. Vylezli na střechu a pevně se chytli komínu, tatínek se ještě na poslední chvíli vrátil a vynesl na střechu taky peřiny a už tu byli divoké vlny, které domeček podemlely a přenesly ho o něco dál. Museli se držet vší silou, aby nepadli do vody. Ctiborovi přesto sklouzla noha, ale naštěstí si namočil jenom nohavici. Když voda opadla, museli domeček usušit – oblečení, sedačku, křeslo, ubrusy, postele a všechno ostatní vynosili na sluníčko, potom se znovu spokojeně zabydleli. Bylo to jako předtím, jenom za oknem stála jiná krajina, ale i na ni si brzo zvykli. Jenže další rok přišla další povodeň, znovu vylezli na střechu, drželi se, sušili – oblečení, sedačku, křeslo, ubrusy, vynesli na sluníčko, bydleli. Třetí rok zase – voda, střecha, sušení, bydlení... To už tatínek nevydržel, a protože právě jedli polévku, praštil lžící do stolu: „Tak a dost. Kdyby to takhle šlo dál, jednoho

krásného dne by nás voda podstrkala až do moře. Musíme se přestěhovat někam na kopec, kam žádná voda nedosáhne.“

Mamince se ale stěhovat nechtělo. Měla hned vedle domečku krásnou zahrádku, kde pěstovala, okopávala, zalévala, a taky vytrhávala plevel z ohromně zdravé zeleniny a bylinek, měla od každého písmene právě jeden druh. Stěhovat se nechtělo ani Ctiborovi. Měl tam svoje kamarády a veliký starý strom s dutinou, do které mohl celý vlézt. A tak byl moc smutný a chodil jako tělo bez duše.

Ale s tatínkem by nikdo nepohnul ani párem traktorů, slíbil, že to všechno budou mít i na nové adrese. Tatínek pak jejich starý domeček prodal jednomu pánovi, který se chtěl na stará kolena přestěhovat k moři, koupil za to domeček jiný. Byl sice trochu menší, ale zato stál pěkně na vršku ve velikém městě a voda se do něj mohla dostat jedině vodovodem nebo v láhvi. Dál už šlo všechno ráz na ráz: přijelo velké stěhovací auto, vynosili krabice jednu po druhé, na některé se muselo dát obzvlášť pozor – třeba na tu s porcelánem po prababičce nebo krabici se sbírkou Ctiborových dinosaurů. Nakonec naložili všechny věci a pak už jenom mávali a mávali...⁵

- Po skončení se snažíme s žáky společně rekapitulovat, co všechno se v příběhu odehrálo.

4. Sochání

Cíl: zakončit pohybový celek narativní pantomimy, přivést hráče k přemýšlení nad situací hlavního hrdiny, nechat děti hledat kompromisy při společné práci

Metody: živé – nehybné obrazy (sochy) bez proměny založené na pozici jednotlivce postavené aktivitou jiných osob

- Lektor: **„Jak myslíte, že se Ctibor cítil, když se musel přestěhovat? Chtělo se mu? Byl smutný? Jeden z vás se teď stane sochařskou hlinou, ostatní zkuste z této hmoty vymodelovat sochu Ctibora, jak se právě loučí s domovem.“**

⁵ (Stančík, 2013, s. 5-6) – text je výrazně upraven a doplněn především o slovesa vedoucí k větším možnostem aktivity při narativní pantomimě

- Jedno z dětí (zvolené dobrovolně) postavíme doprostřed kruhu, vyzveme ho, aby se proměnilo v plastelínu, která se nechá ostatními tvarovat. Ostatní pak mohou zkoušet různé varianty postojů, gest, pracovat i s jeho mimikou. Aktivitě necháme volnější průběh, počkáme, zda se někdo eventuálně ujme vedení. Zdůrazníme však, že je třeba, se k prostřednímu chovat opatrně a nedělat něco, co mu bude nepříjemné. Nakonec by bylo dobré, aby se skupina dokázala společně shodnout na jedné výsledné soše, jíž do kapsy vložíme i Ctiborovy předměty, se kterými jsme pracovali v úvodu.

5. Předčítání

Cíl: posunout se v příběhu, nechat hráče pozorně se soustředit na předčítaný text, a na základě něho je učit užití představivosti a fantazie

Metody: předčítání, diskuze

- Lektor: **„Ctibor s rodinou se tedy vydali na cestu. Mířili do nového města, za novým domovem. Jestli vás zajímá, jak to s nimi bylo dál, tak teď chvíli pozorně poslouchejte.“:**

Ve velikém městě, kam se právě přistěhovali, stála hromada domů a mezi nimi jezdila spousta aut. Ctibor si ani nevybalil hračky, a hned se rozběhl do města, aby si našel nějaké nové přátele. Běhal po městě sem a tam, viděl krávu jet v autě, holuba kachnit se v kaluži, pána z kamene, jemuž rostla za uchem tráva, čepice mu spadla do kašny a pak zase uschla, ale kamaráda nepotkal ani jednoho. Smutně se vrátil domů, právě včas, aby mamince pomohl založit novou zahrádku. Tatínek, jak slíbil, zryl rýčem veliký čtverec trávníku hned vedle domečku a Ctibor s maminkou do čerstvé lesklé hlíny vysadili zeleninu a bylinky přesně podle abecedy. V tom se ozvalo zlověstné skřípání a na chodníku hned vedle zahrádky zastavil vozík plný rezavých rour od kamen.

Stařenka, která vozík táhla, zarachtala o plot ojem, aby si jí všimli, a povídá: „Tady bych zahrádku nezakládala, tady určitě ne. A když už bych pěstovala, tak jedině to, co roste pěkně vysoko nahoře. Rozhodně nic podzemního, kdepak.

Tatínek se jí trochu našťavaně zeptal, co je na jejich zahrádce špatného. „Protože právě tady je země nejtenčí,“ odpověděla stařena a pak zmizela v oblaku mouru. Sluníčko se na ně každý den chodilo dívat, takže netrvalo dlouho a zahrádka se zelenala. Jednou odpoledne se maminka chystala vařit k večeři houbovou polévku, ale chyběla jí do ní jedna chuť – mrkev! Poslala pro ni Ctibora, ten vyběhl ven a zastavil se až na záhonku pod písmenem M. Vybrat si bylo úplně jednoduché, protože jedna byla ze všech jasně největší a nejšťavnatější, dokonce se zdálo, že se v hlíně samou radostí vrtí. Ctibor popadl mrkev a začal ji vši silou chřástat ven. Mrkev se ale najednou zavrtěla, šklubla sebou, cukla a než se vzpamatoval, stáhla ho dolů do kypré hlíny. Po chvíli už oba zmizeli hluboko pod zemí⁶... zde použijeme zvuk, jenž má symbolizovat vcucnutí pod zem (např. bouchnutí činelů)

- Lektor: **„Tak Ctibor skončil hluboko pod zemí. Jak si takový svět pod povrchem představujete, jak by mohl vypadat?“**

6. Zvuky nového světa

Cíl: navodit strašidelnou atmosféru, zprostředkovat dětem přítomný prožitek z prostředí, vyvolat u hráčů v hlavě otázky

Metody: extralingvistické hry – zvuková kulisa vytvářená lektorem

- Lektor: **„Když se Ctibor z té náhlé patálie vzpamatoval, chtěl se trochu porozhlédnout, protože nevěděl, kam se to vlastně dostal. Ale byla úplná tma a skoro nic neviděl, jenom slyšel různé zvuky. Zavřete si teď oči jako on, můžete se i položit na zem. Právě se nacházíte pod zemí, stačí jen poslouchat zvuky kolem sebe...“**
- Nejprve pustíme pouze hudbu, která bude ostatní zvuky provázet po celou dobu (já použila část Elektronické básně Edgara Varese), po chvíli už hudbu doplňujeme různými zvuky tvořenými běžnými předměty (viz

⁶ (Stančík, 2013, s. 9-14) - v tomto případě je text knihy zkrácen, upraven pro předčítání

potřebné předměty v úvodu), střídáme je, můžeme je i opakovat. Pokud to bude možné, zajistíme také přítomí v místnosti.⁷

- Lektor: **„Co všechno jste slyšeli? Co vám to připomínalo? Jak jste se cítili? Měl někdo z vás i strach? V jaký moment?“** Společné reflektování zážitku v kruhu

7. V prostředí

Cíl: aktivovat skupinu – změnit dynamiku projektu, nechat hráče přenést jejich představy a nápady do těla, do vypovídající nehybné pozice

Metody: živé – nehybné obrazy – zastavený pohyb s možností ožvlého štronza

- Lektor: **„Pod zemí může žít a růst opravdu ledacos, hlavně v pohádkovém světě. Některé zvuky nám ta stvoření možná trochu pomohla odhalit, ale je jenom na vás, co si za nimi představujete. Znovu se každý sám rozejděte po místnosti, buďte pozorní. Ve chvíli, kdy tlesknu, chůzi zastavíte a já budu počítat do pěti. Za ten čas se proměníte v sochu někoho nebo něčeho, co by mohlo být v podzemním světě.“**
- Aktivitu opakujeme alespoň třikrát za sebou, žáci tak mají možnost vymýšlet nové originálnější nápady a nenechat se strhnout ostatními. Ve chvíli, kdy se děti stanou sochami, přistoupíme náhodně k jednotlivcům, ten, koho se dotkneme, ostatním prozradí, koho představuje. Pokud vše dopadne zdařile, v posledním kole můžeme skupině nabídnout i možnost oživení soch na tlesknutí a nechat je tak prostředí rozehrát.

8. Vzájemné předčítání, první problémy

Cíl: dovést skupinu ke vzájemnému sdílení i kooperaci ve dvojici/skupině, ke společnému porozumění textu

Metody: předčítání

⁷ Po většinu času mi stačí používat při práci Orffovy nástroje, tentokrát ale bylo potřeba vytvořit prostředí méně příjemnými zvuky, ty dobře vytvoří právě běžné užitkové předměty, materiály.

- Lektor: „**Už jste zaslechli tajemné zvuky, stali se různými věcmi i tvory ze světa pod zemí. Jak tomu tedy bylo doopravdy podle knihy? To bude úkol pro vaše rodiče. Ti teď dostanou pokračování příběhu, to vám mohou přečíst. Nechcete je v tom nechat samotné? Přidejte se k nim! Pokud tady s vámi nejsou rodiče, tak je tu spousta kamarádů, kteří je určitě dobře zastoupí! Vytvořte s dotyčnými dvojici, nebo malou skupinku.**“

Tma se naštěstí brzy rozplynula a mrkví tažený Ctibor se vykutálel do veliké jeskyně. Stěny měl z modrého a zeleného kamene, ze stropu visely dlouhé špičaté krápníky. Uprostřed, na bludném balvanu, sedělo ohromné červené chlapisko a navíjelo na klubko lano, na jehož konci byla uvázaná mrkev, která sem Ctibora přitáhla. Ctibor konečně pochopil, že mrkev byla jen návnada.

Když smotal lano, ten hrozný netvor Ctibora nabral do podběráku jako nějakou rybu, zvedl k oku a dlouho si ho ze všech stran prohlížel. Pak promluvil a znělo to, jako by se naráz rozkřičelo tisíc rozčílených maminek: „Jsem obr Drtihnat a ty mi teď budeš sloužit, lidský červe! Vlastně – lidský červíčku!“

Ctibor zblízka viděl, že obr je celý postavený z červených cihel: cihlové měl tělo, hlavu, šilhavé oči, jazyk a vykotlané zuby, dokonce i chlupy trčící mu z nosu a uši byly cihlové. Jenom knír měl vykovaný ze železa. Když se na něj dosyta vynadával, zavřel Ctibora do klece, kývající se na řetězu spuštěném z jednoho krápníku a odešel pryč.⁸

- Lektor: „**Co jste se nového dozvěděli? Jak je podle vás obr Drtihnat asi velký?**“

9. Nová postava

Cíl: podpořit gradaci příběhu vstupem nové postavy, nechat hráče vnímat lektora jako účastníka společné hry „na něco“, přijmout učitele v roli a zároveň udržet vlastní kolektivní postavu, ptát se za postavu

Metody: horká židle - učitel i hráči (kolektivní postava) v roli

⁸ (Stančík, 2013, s. 17)

- Lektor: **„Když ze Ctibora trochu opadl strach, rozhlédl se kolem sebe, mimoto, že pod nohama uviděl vysokou propast, na vedlejší krápníku visela ještě jedna klec, o dost větší než ta jeho. A ta klec nebyla prázdná! My máme teď jedinečnou možnost tu postavu z vedlejší klece zavolat mezi nás. Nebudu vám říkat, kdo to je, můžete se ho na to zeptat, protože se všichni společně stanete Ctiborem. Ptejte se na cokoli, co by mohlo našeho hlavního hrdinu zajímat, ale prosím opatrně, možná bude trochu nedůvěřivý nebo s vámi nebude chtít mluvit.“**
- V tuto chvíli opustíme hrací prostor, necháme děti chvíli v napětí, poté vstoupíme zpět jako slon Alfréd spolu se smotaným šálem, jenž představuje chobot (kostýmní znak). Je možné s ním v průběhu rozhovoru manipulovat. Postava Alfréda by měla zpočátku působit nedůvěřivě až smutně, nechá se přemlouvat k rozhovoru, později však už vystupuje hravě a kamarádsky. Informace, jež by se hráči měli dozvědět v průběhu rozhovoru:
 - Postava se jmenuje slon Alfréd.
 - Pod zem ho obr Drtihnát stáhl proto, aby mu troubil na chobot valčíky. Před ním měl na to kanára, ale ten byl tak maličký, že ho vůbec svými cihlovými ušima neslyšel.
 - Obr je zlý a slona trápí. Když nechce troubit valčíky, zavazuje mu chobot na uzel. Proto by spolu raději měli mluvit potichu, aby je náhodou nezaslechl.
 - K jídlu už Alfrédovi zbyly jenom dva banány, jeden rád Ctiborovi daruje.
 - Slon už dlouho plánuje útěk, ale sám si na to netroufal. Můromůrka Velelíbezná rostoucí nedaleko klece mu poradila, že má kolem klece hledat něco modrého, to jim poskytne další nápovědu k útěku. On už okolí chobotem

prohledal, nic nenašel. Poslední šance je, aby hledal také Ctibor kolem svého vězení.

10. Nápověda, hledáme řešení

Cíl: nechat děti aktivně se účastnit společného řešení problému mimo roli, podpořit spolupráci skupiny (jak s celou skupinou, tak v jednotlivých menších skupinách)

Metody: reflexe, doplňkové metody – hledání v prostoru, skládání nápovědy, tvůrčí psaní

- Lektor: „***Jaká byla postava, se kterou jste mluvili? Dozvěděli jste se něco? Někde v místnosti je opravdu ukryté něco malého modrého, pokuste se to společně najít, třeba vám to poradí, co dělat dál.***“
- Vyčkáme, než někdo najde ukrytou modrou truhličku. V ní se nachází další nápověda. Uvnitř jsou smotané očíslované papírky, které společně dají dohromady větu (viz Příloha 1 – Skládačka nápovědy) Do skládání není nutné zasahovat, neboť se nejedná o těžký úkol, necháme je spolupracovat. Kompletní text:

Jsem semínko Mydlice Lékařské, a pokud mi každá skupina napíše zaklínadlo nebo krátkou básničku, dostane věc, která jistě pomůže zajatcům na útěku z vězení.

- Po rozluštění rozdělíme hráče do skupin (ideální počet dětí ve skupině je tři až pět). V určitém čase mají jednotlivé skupiny za úkol vymyslet a sepsat krátkou báseň nebo zaříkadlo – ideálně na tematiku knihy, ale neomezujeme je příliš. Až uplyne vymezená doba, výsledné verše přednesou společně ostatním. Teprve potom můžeme úkol považovat za splněný a dětem do skupin předat další nápovědu. Tou je modré mýdlo.

11. Záchrana

Cíl: dotknout se s hráči divadelních postupů – vytváření živého obrazu, zkoušení a prezentace, vnímání divadelního prostoru, pozorování kolegů a vyvozování z předvedeného; obsah ztvárnit obrazem

Metody: živé - nehybné obrazy

- Lektor: **„*Ctibor s Alfrédem plánují utéct z vězení a na pomoc mají jedinou věc – modré mýdlo. Pokuste se ve stávajících skupinách vymyslet způsob, jakým by mohli uprchnout z klece za pomoci mýdla. Tento způsob nám ukážete v podobě zastavené fotografie, zastaveného obrazu (který ani nemluví), použijte v něm i mýdlo, co jste ode mě dostali. Máte na to nějakou chvíli - domluvte se na způsobu, rozdělte si role a obraz nacvičte.*“**
- Na přípravu necháme skupinám nějaký čas, aby měly možnost se na všem domluvit. Ve chvíli, kdy budou mít připraveno, rozdělíme hrací prostor na jeviště a hlediště, do kterého se všichni posadíme. Proběhne prezentace živých obrazů, u kterých je dobré ohraničit začátek znehybnění zvukem (např. tlesknutím). Při předvádění hádají diváci, co aktéři na pomyslném jevišti ztvárňují, jaké tam vidí postavy a proč.

12. Zakončení

Cíl: zakončit příjemně projekt, navnadit žáky na dočtení příběhu knihy a další budoucí četbu čehokoli, podpořit schopnost reflektování vlastních zážitků a vyjádření názorů

Metody: reflexe, konverzace, mapa – čtení z mapy

- Lektor: **„*Ctibor s Alfrédem se z vězení opravdu dostali, možná i některým ze způsobů, které jste nám předváděli. Ten způsob ale nebudu prozrazovat, protože to už bude na vás, abyste si v knížce přečetli sami. A nedočtete se jenom o útěku, ale dalších kamarádech i různých nástrahách, co naše hrdiny ještě potkají, my jsme totiž společně nakoukli jenom do začátku knihy.*“**
- Pro zakončení projektu nám dobře poslouží připravená namalovaná mapa, jež lehce kopíruje styl ilustrací knihy (viz Příloha 2 – Mapa podzemní sopky). Je taktéž doplněná o některé drobné básně (v knize jsou vždy na začátku každé kapitoly). Účastníci tak mohou hádat a

předvídat, jaké nové postavy se ještě v knize objeví, co všechno budou muset překonat, a to jak z obrázků, tak z již zmíněných veršů.

Použité básně:

1. Houby plovou v hloubi
podzemními proudy.
2. Byla jedna kytka,
milovala krtka.
Že i krtek měl ji rád,
šel jí kytky natrhat.
A tím milé kytce
zcela zatnul tipce.
3. Když vstává myš,
ty ještě spíš.
Sníš, že tě sníš?
Spíš tvoji spíš!
4. Byl jednou jeden mlok,
nedal si ani lok.
Takže byl pro všechny šok,
když mu pak zachutnal mok.
Od těch dob byl jako brok,
nezbyl mu ani flok.
5. Zpívala láva tra-la-la-la-la,
kolem jel na koni nahý don Pedro.
Tak dlouho brblala, jak je jí vedro,
až celá ztuhla a dobublala.
6. Ptal se koň kůně,
proč nerad stůně.
Odpověděl: Koni, mor
nemá smysl pro humor.
Kdo z vás se rád řehce,

berte příklad z hřebce!

7. Jednou štěstí

a příště stín.

- Pokud zbude čas, na závěr můžeme společně krátce reflektovat celý projekt. Případné otázky – ***Co jste si dnes nejvíce užily? Byl nějaký moment, kdy jste se bály? Je něco, co vás překvapilo? Chtěly byste si knížku také dočíst?***

3.3.1.1 1. realizace projektu

První realizace měla proběhnout v říjnu 2018. Konala by se na pobočce Městské knihovny v Praze na Smíchově. V plánu bylo některé sobotní dopoledne, v době, kdy se konávají i ostatní programy pobočky. Ovšem ani den před plánovanou realizací nebyl nikdo přihlášen. Podle informací z knihovny se však na připravovaný program rodiče ptali.

Já konečný nezáměr přičítám nevyhovujícímu časovému určení. Přeci jen sobotní dopoledne není pro každého vhodné, odpoledne by jistě bylo lákavější. V tom nás ale omezovala otevírací doba knihovny. Pro mě byl nezáměr velmi překvapivý, obzvláště když se jedná o hlavní město s velkým počtem obyvatel. Možná také velké město, a v něm mnoho možných dalších alternativ k trávení volných víkendových chvil, bylo dalším důvodem. Dále mají v knihovně k programům téměř nulovou propagaci. Pro podobné budoucí programy bych jim sama donesla velké plakáty s informacemi k rozvěšení, protože informace na webu jsou nedostatečné a v tomto případě bylo třeba zaměřit se na obvyklé pravidelné návštěvníky, i ty, jež mají knihovnu nedaleko vlastního bydliště. V poslední řadě to jistě ovlivnila i menší návštěvnost samotné pobočky a obecně víkendových pořadů.

Tedy první skutečně realizovaný projekt se konal v Městské knihovně v mém rodném městě Moravských Budějovicích. S vedoucí dětského oddělení bylo velmi snadné se na všem domluvit, neboť se okrajově známe. Společně jsme vytvořili zvací plakátek a pozvánky se zasílaly i do nedaleké základní školy, kde mohli učitelé 2. – 4. tříd žáky o projektu informovat.

Charakteristika skupiny

Desátého listopadu v odpoledních hodinách jsem se, díky předchozí pražské zkušenosti, obávala, kolik nakonec dorazí rodičů s dětmi. Děti bylo sedm (čtyři chlapci, 3 dívky), taktéž s námi zůstali tři z řad rodičů. Věk žáků odpovídal druhé až čtvrté třídě základní školy. Jednalo se tedy přímo o věk, který jsem si určila jako cílovou skupinu pro mou realizaci.

Tři ze zúčastněných měli již předchozí menší zkušenosti s dramatickou výchovou z dramatického kroužku. Na dvou nejstarších děvčatech byla zkušenost znát, nebály se odpovídat na otázky, okamžitě se zapojovaly, rády vymýšlely další možnosti, svůj projev v roli obohacovaly o zvuky i promluvy. Na všech účastnících byl zjevný zájem o knihy a literaturu obecně. Projektu přihlížela po většinu času taktéž paní knihovnice, kterou zajímala moje práce.

Popis průběhu a hodnocení

Již od úvodních her se jmény a rozhovoru o knihách bylo zřejmé, že s dětmi se bude dobře spolupracovat, neboť se bez váhání se zapojily, sdělovaly svoje oblíbené knihy. A tak tomu bylo ve všech dalších rozhovorech a reflexích. Reagovaly velmi spontánně, pravdivě, otevřeně.

Knihu Mrkev ho vcucle pod zem nikdo z přítomných neznal. Měla jsem k dispozici dva výtisky a ve chvíli, kdy jsem je poslala k prohlédnutí, došlo k velkému zaujetí ilustracemi i rychlým čtením, tedy přemýšlení nad tím, o čem dílo bude, se omezilo jen na odpovědi vyplývající z názvu titulu („Bude to v podzemí.“, Někoho vcucne mrkev.“, atd.). Všimla jsem si, že knihu zkoumaly i po hmatové stránce, ta je překvapila. Je pravda, že obálka má na dotek hrubší povrch připomínající jakousi strukturu.

Při odhalování předmětů si byli hráči jisti rozhodnutím o identitě hlavního hrdiny hned po prvních ukázaných předmětech a tento názor sdílela celá skupina. Jistě zde měl svůj podíl menší počet účastníků a moje nepřiliš šikovné vyndávání věcí. Aktivita by si zasloužila více strategie, kdy nejprve odhalím ty méně jednoznačné a nastolím nerozhodnou situaci, jež by vyvolala diskuzi.

Narativní pantomima poukázala na první problémy s prostorem. Dětské oddělení knihovny je sice bohaté i na nejnovější tituly, bohužel ale do jeho prostor se téměř nic jiného než právě knihy nevejdou. Ještě před příchodem dětí jsme hrací plochu připravili tak, jak jen to bylo možné. Přemísťovaly se velké regály s knihami, aby vznikl alespoň kousek volného prostoru, kolem něj dokola pak byly umístěny židle nebo sedací taburety. Naštěstí při menším počtu účastníků přispíval menší prostor, po celou dobu projektu, k vytváření intimnější až domácké atmosféry, kde vše můžeme říci a nic není špatně. Všichni se dobře „zabydleli“ ve fikčním příběhu. Přeci jen mít kolem sebe mnoho knih samo o sobě podněcuje k zájmu o ně, což je i mým prvotním zájmem. Ovšem narativní pantomima nemohla začínat z pohybu, tak se pantomimická vyjádření povětšinou odehrávala v malém tělesném okruhu každého z hráčů.

Sochání Ctibora je velmi bavilo, pro velký zájem se modelovací hmotou staly opakovaně hned dvě děti, skupina se uměla dobře domluvit na výsledné soše, neboť se nejstarší děvčata ujala vedení. Silným momentem bylo vytváření zvuků z podzemí. A to nejen pro děti, ale i pro mě, když jsem viděla následné reakce. Tajemné zvuky zafungovaly spolu s podkladovou hudbou znamenitě. Potěšilo mě, že bezprostředně po poslechu samy sdělovaly, co by daný zvuk mohl znamenat. Avšak objevovaly se i odhady toho, jakou věcí jsem zvuky vytvářela, což mě přivedlo k zamýšlení nad ideálním stavem této aktivity. Nejlepší možností by byl pomocník, který by spolu se mnou nebo za přímo za mě zvuky tvořil, navodili bychom tak úplnou fikci. Přece jen bylo občas slyšet nějaký můj krok, nechtěné cinknutí apod.

Vymyšlení soch z podzemí jsme společně opakovali několikrát. Zpočátku žáci nemohli nic vymyslet nebo kopírovali nápady ostatních, díky opakování však postupně zaznívaly zajímavější věci. Při posledním opakování jsem nechala vzniklé sochy na tlesknutí oživnout a promluvit, s čímž jsem uspěla nejvíce. Mě jako učitele v roli přijali kladně, i když jsem působila možná trochu úsměvně, hráli hru se mnou. Nepadalo ale mnoho otázek, tedy jsem část nutných informací podala sama, přesto návrh na útěk přišel z jejich strany. Po informaci o schované nápoovědě se bez vyzvání zvedli a začalo okamžité hledání, proto jsem nestihla

vystoupit z role a prožité bezprostředně reflektovat. Tuto skutečnost jsem si vysvětlovala pohlcením hrou a dobrým přijetím lektora jako slona Alfréda, kdy už mě nevnímali jako vedoucího, ale kamaráda, jemuž musí pomoci.

Hledání nápovědy, její luštění i skládání básní/zaříkadel proběhlo velmi rychle, podle toho vypadaly výsledné verše. V této chvíli jsem cítila, že již klesá pozornost účastníků, ale čekaly nás ještě živé obrazy, kterých se zhostili dobře. Vznikly zajímavé obrazy, pro některé však bylo těžké popsat, co vidí, jaký způsob útěku skupina navrhuje. Velké zklamání přišlo, když zaznělo, že si pokračování musí dočíst. Po skončení si ale knihu ještě prohlíželi a četli. Krásnou tečkou byla připravená mapa. Byl to zase jiný prvek, jenž už možná nikdo z přítomných v danou chvíli nečekal. Aktivně se pustili do čtení drobných básniček, předvídání, co se na jakých místech ještě stane, koho hrdinové potkají.

Závěrečnou reflexi jsem nakonec nezařazovala, na dětech byla vidět únava. Paní knihovnice měla pro každého připravené ještě odměny v podobě časopisu a knížky, což bylo velmi milé. Sama jsem přemýšlela nad tím, zda by nebylo hezké v příštích realizacích dostat i něco ode mě jako lektora. Napadla mě třeba zmenšenina mapy podzemní sopky, ale nápad jsem nerealizovala, nepřišlo mi to nutné pro vyznění celého projektu.

Celý projekt v tomto případě trval, vzhledem k počtu dětí, asi šedesát minut. Všechny aktivity plnily v rychlejším tempu, také nebylo tolik živých obrazů k nacvičování a prezentaci. K realizaci jsem dostala okamžitou pozitivní zpětnou vazbu od přítomné knihovnice, zpětně i od dětí, které se v knihovně ptaly po dalším podobném odpoledni, jak jsem se dozvěděla z pozdější emailové komunikace.

Samostatné téma, o kterém jsem se zatím nezmínila, je účast rodičů. V původním plánu, jsem na rodiče také myslela. Bylo mi z několika stran, od knihovnic i paní Mgr. Ireny Šormové, řečeno, že rodiče jsou aktivní a jistě se s námi také rádi zapojí. Tedy jsem je na začátku vyzvala ke společné účasti na aktivitách. Ovšem účast se omezila na přihlížení, čtení knihy, občasné napovídání a společné předčítání. I tuto pasivnější účast považuji za dobrou, neboť se o program

zajímali, pozorně sledovali a očividně se sami bavili. V závěru mi příjemně poděkovali. Za jejich účast jsem vděčná, protože dětem někdy stačí mít rodiče u sebe, vnímat jejich přítomnost, mít možnost se na ně obrátit. Také si mohli po skončení společně prohlížet knihy, začíst se do nich, některé si vypůjčit. Zároveň to nakonec byla jediná realizace s účastí rodičů, jsem proto moc ráda za alespoň nějakou možnost ověření funkčnosti plánovaných aktivit.

Tuto realizaci hodnotím velmi pozitivně, ač měla svoje nedostatky, došlo k naplnění všech hlavních cílů projektu i většiny dílčích cílů. Díky této zkušenosti jsem si mohla uvědomit okamžiky, kde ne vše plně fungovalo a poučit se pro budoucí práci.

3.3.1.2 2. realizace projektu

Jak jsem již uvedla, předchozí uskutečnění bylo první a také bohužel poslední provedení, kdy se dodržel můj původní záměr, tedy provést projekt některé odpoledne za účasti rodičů s dětmi. Ukázalo se, že odpolední programy, obzvláště ty víkendové, nejsou pro knihovny příliš zajímavé, navíc když by se měly konat mimo běžnou otevírací dobu. Samotný program ale všechny oslovené zaujal a přáli si ho uskutečnit dopoledne pro skupiny žáků základních škol. Také se mi naskytla možnost, provést aktivity s dětmi z kroužku čtení, po níž jsem ihned sáhla, neboť mi to přišlo jako další zajímavá možnost vhodná ke zkoumání.

Charakteristika skupiny

Čtenářský kroužek je jedna z odpoledních aktivit školní družiny při Základní škole Litohoř. Jedná se o malou vesnickou školu nedaleko mého rodného města, Moravských Budějovic, kde je žákem i můj mladší bratr. Bylo tedy opět snadné, se s paní ředitelkou, Mgr. Romanou Kabelkovou, jako vedoucí kroužku i dlouholetou rodinnou přítelkyní, na jejich účasti domluvit. Škola má dvě třídy. Jednu pro žáky první a druhé třídy, druhou pro žáky třetí až páté třídy prvního stupně. Kroužek není určen, což by většinu z nás napadlo jako první, dětem s nadstandartním zájmem o literaturu, ale naopak těm, kteří potřebují takový zájem získat a především zlepšit svoje čtenářské dovednosti. Skupina se schází

jednou týdně, hlavní aktivitou je především výběr a čtení titulů, každý čte knihu jinou.

Posledního listopadu 2018 se na našem společném setkání sešlo jedenáct dětí druhé až páté třídy, převážně dívky (osm dívek, tři chlapci). Nikdo z přítomných se předtím nesetkal s dramatickou výchovou, ani podobným stylem práce.

Složení skupiny bylo velmi rozdílné. Někteří pocházeli z nižších sociálních poměrů a měli dlouhodobě problémy s kázní i učivem, naproti tomu některé dívky byly pravým opakem. To se samozřejmě projevilo i v průběhu práce při některých aktivitách, kdy jsem musela chlapce usměrňovat, aby s sebou nestrhli i ostatní, neboť nebyl přítomen nikdo z pedagogů ani jiných pracovníků školy. Musím ale konstatovat, že čím déle se žáci aktivit účastnili, tím více se rozdíly srovnaly, dokonce ti zdánlivě problémoví přicházeli se zajímavějšími nápady.

Popis průběhu a hodnocení

Projekt probíhal v jedné ze dvou tříd, kde se děti běžně učí. Využili jsme větší zadní volný prostor za lavicemi, jež jsme mírně odsunuli a ze židlí vytvořili kruh. Některé aktivity se rozšířily i do dalších prostor třídy, především při práci ve skupinách.

Již od začátku bylo velmi těžké žáky zaujmout pro knihu, ač každý z nich uvedl svůj oblíbený titul i žánr. Když jsem poslala knihu, kterou, dle odpovědí neznali, po kruhu, většina ji ani neotevřela, ani nenahlédla dovnitř. Snažila jsem se proto poutavěji vyprávět, využívat instrumentální hudby a pokládat otázky. Hádání identity postavy podle předmětů proběhlo velmi rychle, neboť si velmi brzy byli jistí. Zamýšlela jsem se proto, zda předměty nejsou příliš jednoznačné, ale myslím si, že by v tomto případě stačilo změnit některé jejich barvy na univerzálnější. Při narativní pantomimě se díky vstupu do role počáteční nezájem ztratil, i když se projevovali ještě s opatrností, užívali si nastolenou akci, spontánně jednali. Díky mému předčítání a následnému poslechu zvuků podzemí jsem konečně vnímala, že plně vstoupili do hry, do fikčního prostředí. A to jsme pro poslech neměli naprosto vhodné podmínky - z vedlejší místnosti nás rušil hluk, nedala se vytvořit tma či příšeří a pro děti bylo těžké nechat po celou dobu zavřené oči. Tedy jsem je ještě musela nenápadně usměrňovat. Přes to všechno

vzniklou atmosféru reflektovaly jako velmi uvěřitelnou, tajemnou. Myslím, že tomu dopomohl dobrý výběr puštěné hudební skladby.

Od toho okamžiku začal fungovat projekt i jako celek, drželo se napětí, dynamika jednotlivých akcí, což hezky podpořily živé obrazy v prostředí. Vzájemné předčítání a ostatní aktivity probíhající ve skupinách, jsem vnímala jako nejfunkčnější, rády se radily s ostatními, na vymyšlení nebyly samy, spojily síly. Učitel v roli přišel v pravou chvíli, děti mě začaly vnímat jako spoluhráče, zajímalo je, co jsem za postavu, ptaly se na mnoho věcí. Avšak přemýšlela jsem nad tím, zda jsou smotané šály dostatečné jako kostýmní znak. Věděla jsem, že pro mladší žáky by byl nějaký znak vhodný, neboť se předem nezmiňuji o slonovi jako příchozím.

Do části s hledáním modré věci, skládáním nápořky a psaním básní/zaklínadel se pustily s nadšením. Většinou jsem se dočkala i dvou různých verzí. U následných živých obrazů bylo nutné více popsat, dovysvětlit zadání. Nakonec měly ve všech případech také dvě verze, tedy vymyslely dvě různá řešení. Jelikož si každá skupina našla vlastní koutek pro zkoušení, nedošlo ke kopírování nápadů a vznikly ojedinělé návrhy s možnostmi útěku.

Barevná mapa na závěr byla opět pěknou tečkou. Nejprve děti zaujala výtvarná stránka, podle níž se dá také mnoho věcí předvídat, následně každou z básniček četl vždy jeden nahlas pro ostatní. Mapa byla tak příjemným zakončením, že jsem již reflexi nezařazovala, aby to příliš nenarušilo konečné vyznění, a vychutnávala jsem si hezkou zpětnou vazbu od zúčastněných. Projevovali zklamání z konce, ptali se, zda přijdu příště, zda by takto nemohla vypadat každá dílna čtení, a konečně si také půjčili knihu k prohlížení i čtení. Což pro mě bylo nejlepší odměnou, protože to je mým největším cílem projektu – podněcovat k zájmu o dočtení knihy a celkovému zájmu o čtení i literaturu. Tuto realizaci nakonec také mohu hodnotit pozitivně, i když to tak na začátku vůbec nevypadalo. Žáci si vyzkoušeli metody a techniky dramatické výchovy, díky kterým se seznámili s knihou, přirozeně vstupovali do fikčního světa skrz rolovou hru. Došlo k naplnění i většiny dílčích cílů.

3.3.1.3 3. realizace projektu

Poslední realizace projektu pro mladší žáky s knihou Mrkev ho vcucla pod zem, proběhla opět v prostorách knihovny. Tentokrát na jedné z poboček Městské knihovny Praha, v Korunní ulici, kde se programy pro děti i dospělé konají pravidelně jak ve všední dny, tak také sobotní dopoledne. Vyhrazený prostor sice nebyl přímo mezi regály s knihami, ale první patro s dětským oddělením je vybaveno zvláštní místností se zasunovacími dveřmi, za nimiž jsou ihned knihy. Tedy prostor byl ideální velikostí i jeho možnostmi. Mohli jsme využít podložky k sezení, zatemnění oken, mnoho místa pro pohybové aktivity. Paní knihovnice věnující se právě organizaci různých besed pro školy, byla programu velmi nakloněná a rychle jsme domluvily termín účasti. Ona sama se na realizaci taktéž přišla podívat, po skončení mi nadšeně dala zpětnou vazbu s žádostí, zda by mohla v budoucnu praktikovat některé z použitých metod a technik. To byla pro mě skvělá zpráva, neboť paní knihovnice jsou ty, jež většinou akce nejen pořádají, ale právě i samy vedou, tedy pokud do své běžné práce zařadí prvky dramatické výchovy, i když třeba okrajově, bude to krok dopředu. Jak totiž i sama jistě viděla, děti přijímají příběh daleko lépe aktivní účastí v rolové hře, než pouze z pasivního přečítání.

Charakteristika skupiny

Pro poslední setkání se Stančíkovou knihou jsem měla k dispozici opět odlišnou skupinu od předchozích, se kterými jsme již program ověřovali. Tentokrát to byla celá školní třída, konkrétně čtvrtý ročník menší základní školy, jež se nachází v blízkém okolí knihovny. Tato třída, podle získaných informací, dochází na různé projekty do knihovny častěji. I jednotlivci mi potvrzovali pravidelnost návštěv dětského oddělení ve volném čase, především s rodiči. Zúčastnilo se devatenáct dětí, převážně chlapců (čtrnáct chlapců a pět dívek), na nichž byla znát schopnost pracovat jako skupina. Ač ani jeden z žáků neměl předchozí zkušenost s dramatickou výchovou, a tomu jsem nemohla skoro uvěřit, skupina byla nadstandardně šikovná. Taktéž si troufnu odhadovat, že i ve škole je správně vedená. Obě paní učitelky, jež ji doprovázely, se zajímaly o akce, pozorně sledovaly, v případě potřeby děti usměrňovaly. I od nich jsem dostala milé

poděkování za program s krátkým povzdechnutím: „Kdyby tak byl čas, připravit takto každou hodinu čtení...“

Popis průběhu a hodnocení

Společné setkání se konalo 21. prosince 2018, tedy poslední den před vánočními prázdninami. Obávala jsem se přílišné rozjivenosti z důvodu posledního školního dne, proto jsem hned úvodní rozhovor prodloužila, přidala povídání o momentální náladě, zážitcích i knihách čtených pod stromeček. Díky předchozí zkušenosti jsem si byla jistější funkční stavbou lekce a dovolila si tentokrát více experimentovat, přidávat průběžné reflexe či další fáze aktivit dle aktuálních potřeb účastníků. K tomu mi dopomohly velmi komunikativní, nápadité, přirozeně hravé děti s úsilím o dobrý výsledek. Také nemluvíly přes sebe a spořádaně se hlásily. V počátečním povídání se projevil jejich zájem o knihy s dobrodružnou tematikou, což mě potěšilo vzhledem k budoucím aktivitám. Již v předchozím popisu realizací jsem se zamýšlela nad možná přílišnou jednoznačností předmětů, z nichž se má hádat hlavní postava knihy. Rozhodla jsem se ale věci neměnit, pouze upravit pořadí jejich vyndávání ze sáčku. Reakce byly překvapivě jiné než dříve. Menšina dívek až do posledního předmětu tvrdila, že takové věci mívají v kapsách i dívky jako ony, což přispělo k příjemnému napětí, nejednoznačnosti. Možná by si raději přály jako hlavní postavu dívku. Po delší době sezení jsem zaznamenala u účastníků potřebu fyzické aktivity, zařadila jsem tedy chůzi po prostoru s rychlým zastavením do štronza. Tuto činnost jsem vnímala jako před-fázi chůze se zastavením do nehybných obrazů, na níž bylo díky tomu později snazší navázat. Poté jsme pokračovali podle scénáře narativní pantomimou, všichni se zapojili se zájmem. Ovšem já jsem si všimla ve vyprávění míst, kam by ještě bylo dobré zasáhnout a text krátit. Například opakování a zrychlování příchozích povodní, jež jsem považovala za dobrý nápad, se ukázalo jako ne příliš funkční, dlouhé.

Mým původním záměrem při sochání Ctibora bylo nejen zakončit fázi s narativní pantomimou, ale také nechat děti nalézt si cestu ke společné domluvě nad výslednou sochou. Když jsem již potřetí sledovala průběh, myslím, že vhodnější by bylo, aby jednotlivec nebo skupina mohla vymodelovat svůj návrh, následně

by z ukázaných možností společně vybíraly tu nejlepší sochu, se kterou by všichni souhlasili. Na žáka uprostřed se totiž ostatní velmi rychle seběhli, zde se to projevilo ještě výrazněji vzhledem k většímu počtu zúčastněných.

Pro zvuky z podzemí jsem tentokrát měla výborné podmínky, mohla jsem vytvořit příšeří zatažením oken, také se děti mohly položit na zem díky podložkám, nebylo proto pro ně tak těžké nechat oči zavřené. Zvuky v kombinaci s hudbou znovu hezky zafungovaly, ještě předem jsem si rozmístila předměty na tvorbu zvuků do jedné části místnosti, tak aby nebyly viditelné, ale zároveň jsem je mohla rychle použít, předešla jsem tím nadbytečným rušivým prvkům. Na to jsme navázali nehybnými obrazy v prostředí, jež vycházely z chůze. Opět jsme je několikrát opakovali, aby se postupně objevovaly lepší nápady. Zde si uvědomuji, že jsem měla zasáhnout v případě věci, která pod zem opravdu nepatřila, a požádat o nový nápad.

Po vzájemném předčítání mě spontánně napadlo, vytvořit z přítomných polštářů na sezení pomyslnou klec, o níž se četlo. Ta by podpořila problémovou situaci uvěznění, hráči by hranici nesměli překročit, dokud se nevysvobodí. Zde jsem se však dopustila zásadní chyby – nechala jsem klec vytvořit dětmi, což výrazně zbrzdilo gradaci lekce, a stejně jsem nakonec musela zasáhnout, protože se nemohly domluvit. Taktéž jsme při dalších aktivitách zapomněli dodržovat hranice klece, tedy ztrácela svůj význam.

Učitel v roli fungoval hezky, avšak musím se přiznat, že jsem příliš brzo opustila smutnou nedůvěřivou náladu. Snažila jsem se také předejít přerušení rozhovoru s lektorem v roli okamžitým hledáním modré věci, jak se mi už stalo, proto jsem hráče varovala před velikýma obrovýma ušima, jež všechno slyší. Tento rychlý trik mi umožnil činnost řádně dokončit. Sestavování i vymýšlení básniček/zaklínadel se ujali velmi zodpovědně, věnovali tomu více času. Díky tomu došlo k vyjevení malého problému, nad kterým ale předešlí účastníci nijak nepřemýšleli. Nebyli si jistí, co konkrétního psát, jakou to má mít formu. Příště bych instrukci napsala do nápovědy jasněji, tedy tak, aby nebylo na výběr, ale psalo se pouze rýmované zaklínadlo, které má tajemnou moc.

Vzniklé básničky/zaklínadla:

1.

Vězení je velká nuda,
utečeme, bude sranda,
obr nás už neuvidí,
utečeme, budem rádi.

2.

Každé ráno, když se vstává,
probudí mě hodná máma,
říká: „Za chvílku už budou Vánoce.“
Já se ptám.

3.

Čárymáry podkočáry, čárymáry podkočáry, booxd!!!
Na přechodu pro chodce,
drtí obr důchodce,
černé brýle, bílá hůl,
byl to frajer, neuhynul.

4.

Abrah kuchta, ať je z tebe buchta!

5.

Čtvrbliky brliky, abraha bim bim bim. Carto pablo. Chrup, chrup, bum.

Tvoření živých obrazů také zabralo delší dobu, příště bych ho časově omezila. Protože jednotlivých skupinek se vytvořilo vícero, neměly děti dostatečné soukromí pro zkoušení a výsledné obrazy se často opakovaly. Zaznamenala jsem situaci, kdy skupina, když zahlédla cizí nápad, změnila svůj originální původní na ten viděný. Ale výsledky všichni dokázali pohotově komentovat, odhadovat postavy. Funkčnost kreslené mapy, jako motivace k budoucímu dočtení, se mi potřetí potvrdila. Celý projekt trval asi 90 minut čistého času. Stihli jsme i závěrečnou reflexi. Věděla jsem, že třída nikam nespěchá díky předvánočnímu času, tedy jsem nechávala činnostem dostatečně velký prostor, což někdy mohlo

brzdit celkovou dynamiku programu. Nakonec došlo k naplnění všech vytyčených cílů hlavních a tentokrát i dílčích.

Útržky z reflexe:

„Kdybych tady měl legitku, hned si knížku půjčím!“

„Bavilo mě všechno!“

„Trochu jsem se zvuků pod zemí bál...“

„Myslím, že po této knize děti po programu sáhnou.“

3.3.2 Projekt Soví zpěv

Cíle:

- Prostřednictvím metod a technik dramatické výchovy seznámit studenty s knihou Soví zpěv od Ivy Procházkové a tím, co kniha nabízí
- S využitím potenciálu knihy zprostředkovat studentům prožití části příběhu prostřednictvím hry v roli
- Zapojit studenty do práce s textem
- Vést studenty k přemýšlení nad příběhem, ke sdělování vlastních názorů a stanovisek k daným tématům, jenž kniha nabízí
- Rozvíjet zájem o knihy a čtení

Čas: 90 minut čistého času

Potřebné předměty: hudba, nahrávka z rádia budoucnosti, přehrávač, reproduktory, lepící papírky na jména, úryvky textů z knihy, papíry k vyplňování symbolizující Arminův profil 5x, papíry, psací potřeby, židle, stoleček, přenosný počítač a sluchátka pro výstup učitele v roli, kšiltovka jako kostýmní znak, malé papírky na psaní otázek, nastříhané titulky internetových článků, zmačkaný papírek do kuličky představující zprávu od kamaráda, krabička, kniha Soví zpěv

1. Úvod, lámání ledů

Cíl: příjemně zahájit projekt, navázat se studenty komunikaci, umožnit jim oprostít se od předchozích vnějších vlivů, poprvé je nechat přemýšlet o knize

Metody: diskuze, hra s pravidly

- Ještě před příchodem školní skupiny pustíme instrumentální hudbu s mírným sci-fi laděním (já použila Decisions od Kevina MacLeoda) pro navození atmosféry. Tuto skladbu můžeme podle vhodnosti pustit i při dalších aktivitách.
- Projekt zahájíme drobnými hrami k odreagování skupiny z předchozích školních činností (např. „Tleskaná v kruhu“, „Hejá“, kreslení čtverce pravou rukou a kolečka levou rukou). Na to hned navážeme hrou se

jmény k seznámení s lektorem, kdy každý ke svému jménu přidá přídavné jméno začínající stejným písmenem jako jeho křestní jméno. Přídavné jméno by zároveň mělo vystihovat danou osobu. Nakonec si všichni napíší jméno na jmenovku a přilepí ji na viditelné místo.

- Lektor: **„Dnes společně nahlédneme do příběhu knihy, která se jmenuje *Soví zpěv. Je od spisovatelky Ivy Procházkové a byla vydána už v roce 1999. Takto vypadá. Zná ji někdo? Nebo znáte jiné knihy od této spisovatelky? Napadá vás, o čem by mohla být? A proč má zrovna takový název? Co by mohl znamenat „Soví zpěv“? “*** Necháme zaznít různé nápady, zároveň je otevřeme společné diskuzi.

2. Otevření příběhu, hlavní postava

Cíl: vstoupit s hráči do imaginárního světa knihy, nechat je vyvozovat z úryvků textu a přemýšlet nad hlavní postavou a učít je následně konfrontovat své názory ve skupině

Metody: tiché čtení mimo roli, práce s textem, vyvozování, diskuze

- Nejprve potřebujeme studenty rozdělit na menší skupiny (přibližně po čtyřech hráčích na skupinu). Nejhodnější variantou bude rozdělení podle jejich vlastního výběru, neboť nechceme již v úvodu zažívat nechuť z budoucí práce z důvodu složení skupiny. Již na začátku budou nějakým způsobem přirozeně usazeni v kruhu, toho je možné rychle využít a vytvořit tak pracovní skupinu velmi rychle podle toho, vedle koho zrovna sedí. Pravděpodobně nám tak většinou vzniknou chlapecké a dívčí skupiny, nikoli smíšené.
- Lektor: **„Do každé skupiny vám teď rozdám několik úryvků textu z knihy. Mohou být z různých částí knihy, možná vám budou připomínat nějaký záznam v deníku. Pokuste se na základě nich přemýšlet nad tím, kdo tedy text vypráví/píše, kdo je hlavní postavou knihy. Je to chlapec nebo dívka? Proč? Kolik mu/jí je asi let? Zároveň si všimněte i dalších postav, o nichž se vypráví. Tyto názory prodiskutujte ve skupině.“**

- Úryvky k přečtení:

O domě

Náš dům je nejhnusnější v celé ulici. Je to jeden z nejošklivějších domů v Brémách. Odpornější už je snad jenom parlament. Máma dům zdělila po jedné vdově, která neměla děti. Bydlela v přízemí, my nad ní. Nikdy jsme se k ní nechovali s přehnanou uctivostí. Pouštěli jsme nahlas hudbu. Nechali všechny naše kočky vykonávat velkou i malou potřebu v zahradě. Nechodili jsme jí nakupovat. Géza před ní už jako malá vyprávěla sprosté vtipy. Říkali jsme jí paní Pičková. Jmenovala se Picková. Když umřela, navštívil nás notář a sdělil nám, že nám dům odkázala. Se vším všudy.⁹

Rebeka...

Vrazí do třídy, když už jsem s prvním náčrtem skoro hotov. Nezlobte se, ale praskla mi guma u sukně! Musela jsem se vrátit domů a vzít si jinou, odříká jednu ze svých absurdních omluv a hrne se ke stojanu. Za tu dobu, co jsme spolu v týmu, nepřišla ještě ani jednou včas. Necítím potřebu jí něco vyčítat. Pozdní příchody mě neruší. Slečnu Semperiniovou taky ne. Oba víme, že Rebeka má víc talentu v malíčku než my ve všech čtyřech rukou dohromady. Kromě toho zpestřují její omluvy fádní chod odpoledne. Nikdy se neopakuje. Vždycky přijde s něčím ještě bláznivějším, ještě neuvěřitelnějším než minule.¹⁰

Na ošetřovně

Ošetřovna je na rozdíl od tříd malá a tmavá. Ticho, těžké závěsy na oknech, pohodlná křesla, bublající kávovar. Jediné místo ve škole, kde se kouří. Cigarety leží ve velké skleněné míse na stole. Stačí usednout a zapálit si. Dva andělé nám spěchají naproti. Ukládají Larse na lehátko, odvázejí ho do sousední místnosti.¹¹

- Po rozdělení úryvků necháme skupinám dostatečný čas na čtení a diskuzi, sledujeme vývoj situace. Ve chvíli, kdy je vidno, že času bylo dostatek, sdělí vždy jeden zástupce nejpodstatnější myšlenky, jež zazněly v průběhu diskuze, na čem se shodli jako tým.

⁹ (Procházková, 2017, s. 12-13)

¹⁰ (Procházková, 2017, s. 36)

¹¹ (Procházková, 2017, s. 23)

3. Odhalení doby

Cíl: pustit účastníkům zvukový záznam, z něhož se budou snažit zachytit informace o době, ve které se příběh knihy odehrává

Metody: doplňková metoda - zvukový záznam z rádia

- Lektor: **„*Jak jste většinou správně odhalili, naším hlavním hrdinou je opravdu chlapec, jmenuje se Armin. Vyčetl někdo z vás z textu i to, kde se příběh odehrává? Víme, kde jsou Brémy? Máme tedy teď jasnější představu, kde se příběh odehrává a kdo jsou jeho některé postavy. Jediná věc, o níž jsme se nezmínili, je doba. Pojdme se společně ponořit do příběhu. Armin ráno vstal a pustil si jako obvykle rádio.*“**

- Text z rádia:

...Posloucháte ranní show s rádiem City, jako obvykle s Tarou Herzovou.

Připomínáme, že je sedm hodin třicet pět minut, pátek, osmnáctého května, čtyřicátý šestý rok toho báječného jednadvacátého století, které si naši osvícení politici navykli nazývat stoletím lidskosti! My méně osvícení bychom spíš řekli století nahromaděných dluhů. Ale to není zdaleka tak vznešené, a proto zůstaňme raději v oblacích, aspoň pro tuto chvíli, v níž nám David Croon sdělí sladké tajemství, že má svou milou na Neptunu a tenhle víkend se ji chystá navštívit. Inu, při jeho přijmech mu takový malý výlet jistě neudělá čáru přes rozpočet! Tak na start, Davide!...

4. Život v budoucnosti

Cíl: nechat studenty zamyslet se nad oblastmi života v budoucnosti, umět o těchto tématech komunikovat ve skupině, následně tyto myšlenky prezentovat ostatním v roli

Metody: doplňková metoda – vytváření seznamů, prezentace v roli

- Lektor: ***Zaslechli jste všichni dobu? V jakém jsme roce? Nacházíme se opravdu v budoucnosti, i když není tak vzdálená. Co všechno by se v těchto budoucích letech mohlo změnit ode dneška? Ve stejných skupinách se teď stanete odborníky na danou oblast lidského života***

v roce 2046. Bádejte nad ní, argumentujte a sepište pět těch nejdůležitějších vyzkoumaných bodů do seznamu.“

- Každé skupině přidělíme jednu oblast života, ve které by mohlo v bližší budoucnosti dojít k proměně - doprava, školství, zdravotnictví, média, technologie. Poté určíme přibližnou dobu k formulaci myšlenek na papír. Činnost se zakončí prezentací výzkumu ostatním, jež proběhne v rolích vědců/výzkumníků. Účastnit se může celá skupina či zvolený jednotlivec. Publikum má možnost reagovat otázkami i svými názory na danou věc.

5. Vyvozování z textu, profil hlavní postavy

Cíl: znovu s hráči proniknout do textu knihy, nabídnout jim k rozpoznání jeho různé funkční styly a formy, učit žáky z něj získávat potřebné informace k doplnění Arminova profilu

Metody: formuláře

- Lektor: **„Když už jsme hovořili o různých změnách a nových technologiích, v tomto knižním budoucnu mají lidé svoje PPP (personální počítačové poradce), kterých se mohou zeptat na všechno. Vždy dostanou odpověď, i když je třeba trochu obecná a nedostatečná. Poradci jsou ve speciálním civilizačním centru, jsou to něco jako počítače, ve kterých má každý svůj účet. I Armin má svůj profil. Mám tady jeho kopie, nahoře má svůj i svou ikonu. Obrázek sněhuláka na létajícím koberci nakreslil už jako malý. Na vás bude doplnit do něj chybějící informace. Něco už víte, něco se pokuste domyslet a ke zbytku vám dopomůže text, co ode mě dostanete.**
- Studenti si čtou úryvek textu. Na základě něho i předchozích úryvků se snaží doplnit jednotlivé chybějící informace do profilu na archu papíru. Doplnuje se jméno, věk, bydliště, rodina, vztahy a vlastnosti (viz Příloha 3 – Fotodokumentace).

- Úryvek na pomoc k doplňování¹²:

Otázky a odpovědi

KOORDINÁTOR: Pohlaví?

JÁ: Mužské.

KOORDINÁTOR: Homo- nebo heterosexuál?

JÁ: To druhé.

KOORDINÁTOR: Věk?

JÁ: Sedmnáct. Brzy mi bude osmnáct.

KOORDINÁTOR: V jakém znamení stojí Venuše a Mars?

JÁ: Venuše v Blížencích, Mars v Raku.

KOORDINÁTOR: Sexuální styk pravidelný nebo ne?

JÁ: Ne.

KOORDINÁTOR: Kdy naposled?

JÁ (po dlouhém počítání): Asi před třemi měsíci.

KOORDINÁTOR: Nemoci? Alergie? Pozitivní HIV?

JÁ: Nic. Občas mě bolí hlava.

KOORDINÁTOR: Budu říkat různá slova a jména. Vyber si vždycky to nejsympatičtější nebo to, co tě nejvíc vzrušuje. Soustřed' se. Teplá sprcha – červená blůza – zpěv Lolity.

JÁ: Sprcha.

KOORDINÁTOR: Jablko – broskev – kokosový ořech.

JÁ: Jablko.

KOORDINÁTOR: Déšť na střeše – šumění moře – zvuk bubnů.

JÁ: Moře. Ne... déšť. Nevím.

KOORDINÁTOR: Písek – tráva – kámen.

JÁ: Tráva.

KOORDINÁTOR: Sourozenci?

JÁ: Jedna mladší sestra.

KOORDINÁTOR: Otec – autoritativní nebo mírný?

JÁ: Nevím. Nežije s námi.

¹² (Procházková, 2017, s. 68-70)

KOORDINÁTOR: Nějaký jiný mužský element v rodině?

JÁ: Momentálně ne.

KOORDINÁTOR: Onanie?

JÁ: Občas.

KOORDINÁTOR: Co si myslíš o ženách?

JÁ: Líbí se mi – většinou. Dokážou dát člověku pocit, že není nic důležitějšího než položit jim hlavu na prsa. Mají víc síly, protože se nebojí samy sebe... myslím svého selhání.

KOORDINÁTOR: Vážíš si jejich názorů?

JÁ: Rád s nimi mluvím. Myslí... jinak. Vždycky vnesou do problému nějakou rovinu, která mě překvapí. Třeba máma. Řeknu jí: Už týden hledám ty šedé vlněné ponožky. Nevíš, kde jsou? A ona: Prosím tě, je květen – včera jsem si všimla, že rozkvetl šeřík u plotu!

KOORDINÁTOR: Chceš říct, že to nemá logiku?

JÁ: Má! Právě! Ale úplně jinou. Ženská logika je pro mě... já nevím. Něco jako kruh z korku, co nám házel plavčík do bazénu. Nemělo cenu bádát nad tím, kde má začátek a kde konec a proč je tak lehký! Člověk ho prostě musel chytit a plavat!

KOORDINÁTOR: Chtěl bys mně ještě něco říct?

JÁ: Ani ne. Snad jenom to, že mě sem poslal můj PPP.

KOORDINÁTOR: Děkuji ti za odpovědi. Počkej okamžik. Tvoje vyhodnocení už se zpracovává.

- Do vyplňování zasahujeme jen v případě, kdy si studenti nevědí rady, necháme je vypořádat se s textem. Ve chvíli, kdy mají všichni hotovo, mohou si jednotlivé papíry ve skupinách vyměnit, aby zhlédli i práci jiných.
- Lektor: „**Měla některá skupina vyplněné nějaké pro vás překvapivé informace? Lišili se v něčem od těch vašich?**“

6. Problémová situace

Cíl: zprostředkovat studentům situaci z příběhu knihy divadelními prostředky

Metody: plná hra učitele v roli Armina, reflexe

- Lektor: „***Jednou po hodině výtvarky se Armin vydal znovu do civilizačního centra k PPP, potřeboval radu.***“
- V tuto chvíli si na hlavu nasadíme kšiltovku a přijímáme roli Armina, přicházíme k židli se stolem, kde je také počítač a sluchátka (tyto věci jsme v průběhu předchozí aktivity nenápadně připravili na vhodné místo). Postava by měla působit nervózně a roztěkaně, v průběhu měnit nálady – překvapení, nerozhodnost, strach, nejistota, ... Jedná se o jakousi podobu monologu o samotě, kdy zveřejňujeme myšlenky Armina, také se ale nahlas čtou útržky nahrávky Rebečina rozhovoru, jenž chlapec slyší ve sluchátkách. Mezi replikami děláme větší pauzy, ty doplňujeme hereckou akcí (změna posedu, rozhodování, rozhlížení, zda ho někdo náhodou nevidí, atd.).

Obsah výstupu:

Armin přichází do civilizačního centra k počítači, jde si pro radu od PPP. Když ale sedne k počítači, je na něm zapnutý profil předešlého neodhlášeného uživatele. Na ikonce je silueta dívčí postavy namalovaná jistě šikovnou dívčí rukou. Chlapec se rozhoduje, zda vstoupit do něčího soukromí. Protože ale kolem není nikdo, kdo by ho mohl zpozorovat, přemůže ho zvědavost. Když si nasadí sluchátka a přehraje si jeden z rozhovorů, dojde mu, že poslouchá zpověď spolužačky z výtvarných hodin, Rebeky. Dozví se o jejích nevydařených vztazích, pokusu o sebevraždu, strachu a pocitu osamění. A přijde mu, že jsou si v něčem podobní, což je mu sympatické. Zároveň ho ale šokuje závažnost informací. V poslechu ho přeruší příchod cizího muže, a tak, s pocitem viny, počítač vypíná.

7. Noční můry

Cíl: zprostředkovat účastníkům seznámení s některými divadelními postupy – příprava a zkoušení etudy, její prezentace, udržení vlastní role, vnímání divadelního prostoru, pozorování kolegů a vyvozování z předvedeného; naučit studenty verbalizovat viděný obraz

Metody: živý nehybný obraz složen z více hráčů postaven vlastní aktivitou hráčů s proměnou – oživlé štronzó, titulování

- Lektor: **„Armina po tom, co zaslechl hodně osobních věcí o Rebece, trápily výčitky svědomí. Měl strach, že se někdo dozví o tom, že nahlédl do jejího profilu. A co bude dělat, až Rebece potká? Večer v posteli nad tím vším dlouho přemýšlel, když se mu konečně podařilo usnout, zdály se mu děsivé sny. Vaším úkolem bude ve stávajících skupinách vytvořit nehybnou fotografii takové Arminovy noční můry, kterou potom na tlesknutí rozehrajete. Pracujte s tím, že ve snech je mnoho věcí nereálných, zveličených, a je v něm téměř všechno možné.“**
- Hráčům vymezíme přesnější čas na přípravu (cca 5 -7 minut). I když pro ně bude v této fázi nejtěžší se společně domluvit, je nutné dobu předem určit a automaticky je vést k větší produktivitě. Ve chvíli, kdy uvidíme, že mají všichni připraveno, rozdělíme hrací prostor na pomyslné jeviště a hlediště. Každá noční můra začne živým obrazem, ten necháme divákům ke komentování, k rozpoznání postav a přidání titulku (výstižného názvu pro obraz). Poté se na tlesknutí mohou obrazy rozehrát plnou hrou a vyjasnit tak některé domněnky. Po odehrání si ještě se studenty vyjasníme případné nepochopené myšlenky.

8. Hledání řešení

Cíl: prožít se studenty hru v roli, umožnit jim vyzkoušet si udržet kolektivní roli a v té roli navrhnout konstruktivní řešení, uvědomit si bezmoc hlavní postavy v těžké životní situaci z lektorova herního jednání

Metody: horká židle v rolích

- Lektor: **„Po náročné noci plné špatných snů, šel Armin pro radu k PPP, protože se měl s Rebekou brzo vidět a nevěděl, jak se má zachovat. Napište teď každý za sebe na papírek otázku, na níž by se v tuto chvíli chlapec potřeboval zeptat. Až dopíšete, vhodte papírek do krabičky.“**
- Lektor: **„V tuto chvíli si prosím všichni sesedněte do společného útvaru, budete představovat PPP. Jste dohromady jedním strojem, který odpovídá na otázky, tedy vaše odpovědi si nebudou moci vzájemně odporovat, jedněte společně jako jeden.“**
- Lektor: **„Armin si zapnul PPP a zadával mu jednu otázku za druhou.“**
- V tento moment si znovu nasazujeme kšiltovku a stáváme se Arminem přicházejícím si pro odpovědi. Vytahujeme z krabice, kam před chvílí vkládali účastníci své návrhy, jednotlivé otázky a dožadujeme se stroje odpovědí, naléháme a čekáme, jak budou hráči v kolektivní roli odpovídat. Sledujeme situaci. Může se stát, že ve chvíli, kdy přestanou reagovat, nastane chaos nebo naopak ticho, tehdy vezmeme jejich bezmoc do hry a počítač se zlostí vypneme, protože nám nedokáže poradit.

9. Diskuze

Cíl: dát hráčům možnost reflektovat předešlou aktivitu prožitou v roli, hovořit o možnostech hlavní postavy a tyto názory vztahovat k obecnějším platnostem či sobě samému

Metody: diskuze

- Lektor: **„Před chvíli jste zažili nějakou situaci. Co myslíte, dostal Armin uspokojivou odpověď? Věděl by, jak se zachovat při setkání s Rebekou? Jak se vám odpovídalo ve společné roli? Bylo něco, co vás svazovalo? Dokáže vůbec v takové situaci stroj pomoci? Jak by se to dalo řešit jinak? Co byste udělali vy?“**

10. Náhlá katastrofa, otevřený konec

Cíl: navodit s hráči společnou fikční situaci rolovou hrou, překvapit je náhlou katastrofou, umožnit účastníkům zveřejnit myšlenky za hlavní postavu v napjaté situaci, zaujmout studenty tak, aby si knihu sami dočetli, zakončit příjemně projekt

Metody: plná hra všech hráčů (s využitím verbálně- zvukových metod: hlasité čtení – vytvoření prostředí internetového časopisu, zpráva – psaní hlasem), zveřejněné myšlenky

- Lektor: ***„Po tom, co Armin nedostal příliš užitečnou radu od PPP, zamířil domů. Ale protože tam zrovna nikdo nebyl, i kocour Čárlí se někde toulal, šel se odreagovat na počítač a brouzдал po internetu. Najel i na stránku jednoho internetového zpravodajství, četl si titulky různých článků. My se teď do té situace podíváme.“***
- Každému hráči rozdáme jeden titulek časopisu, s ním v ruce pak skupina vytvoří kruh znázorňující svět internetu. Doprostřed kruhu pak postavíme dobrovolníka, který si nasadí kšiltovku a vstoupí do role Armina, jež si články prohlíží a naslouchá, může také reagovat. Necháme postupně po kruhu zaznít jednotlivé titulky.

Titulky internetového časopisu:

- *Nový útok athénských separatistů*
- *Britská královská rodina oznámila příchod nového potomka*
- *Americká hvězdička opět přebrala. Foto uvnitř*
- *K útoku v Paříži se přihlásil Islámský stát*
- *Mnichovská onkologická centrála hlásí dalších 1800 případů rakoviny kůže u dětí*
- *Opalovací krémy s ochranným faktorem 200 za polovinu*
- *Nehoda na dálnici A10. 8 mrtvých*
- *Zemětřesení v San Diegu*
- *Tipy na tropickou dovolenou*
- *Nové modely aut na vodu jdou na dračku. Opel nestíhá*

- *Bělošské nepokoje v Namibii*
- *Ve vesničce u Berlína našli dosud neznámé Mozartovy rukopisy*
- *Migranti bojkotují pracovní závazky*
- *Plány na odstraňování plastů z oceánů se nedaří plnit*
- *Objevení koncentračního tábora u Batangu*
- *Nový způsob hubnutí – jedna pilulka a pět kilogramů dole*
- *Velké oslavy Nového roku na Marsu*
- *Domácí pomocníci za polovinu?*
- *Postřehy z premiéry opery Hitler*
- *Další záplavy na Srí Lance*
- *Nové módní trendy. Pruhy, pruhy, pruhy!*
- *2000 žádostí o ekologický azyl v Indii denně*
- *Máslo opět podraží, a to nejen v Německu*
- *Poslední nosorožec sumaterský*
- *Stromy zůstaly neoppylené. Kam zmizely včely?*
- *Německý svaz mužů žádá zvýšení podpory v nezaměstnanosti u svobodných mužů*
- *Blíží se další ročník Německo má talent*
- *Berlínská královna krásy si stěžuje na nespavost*
- *Severní Irsko přiznalo, že nezvládá svou nezávislost*
- *V Česku vrcholí dlouholeté spory o Krtečka*

- Bezprostředně po dokončení aktivity, vhodíme doprostřed se zvukem na studenta v roli zmačkaný papírek se zprávou, již následně přečte.

Text zprávy:

Kámo,

říkals, že tolik deště nemůže hráz vydržet, mělš pravdu. Ráno praskla a voda se vylila. Jsou toho plný zprávy. Co vlastně děláš?! Koukni ven...Všechno je pod vodu. Říkali, že sem posílaj záchranný jednotky, ale dávej na sebe bacha. Brzo se uvidíme.

Lars

- Po přečtení příchozí zprávy umístíme doprostřed kruhu také židli, na ni Arminovu kšiltovku. Kdo si ji nasadí, může reagovat na přečtenou zprávu, zveřejnit myšlenky, jež se postavě honí hlavou v reakci na katastrofu v jejich malém městečku. Jako prvního vyzveme studenta, co stál před chvílí v roli uprostřed kruhu a naslouchal, další pokračují v libovolném pořadí.
- Lektor: **„*Jak pokračoval příběh dál, jak to dopadlo s dvojicí Rebekou a Arminem, koho zasáhly velké záplavy, už vám já neprozradím, protože náš čas se naplnil. Teď bude na vás, zda si ho v knize dočtete. Je v ní i mnoho dalších postav, rovin a osudů než jen ta jedna, již jsme si dnes představili. Ale kniha nebyla zfilmována, existuje jen jako rozhlasová hra zpracovaná Českým rozhlasem.*“**
- Knihu nakonec uložíme doprostřed místnosti, aby si jí účastníci případně mohli prolistovat.

3.3.2.1 1. realizace projektu

Ještě před první oficiální domluvenou realizací mě napadlo, že by mohlo být příhodné, vyzkoušet funkčnost projektu se skupinou, jež učím každou středu na ZUŠ v Pečkách. Byla jsem si ale předem vědoma jistých překážek pro tuto variantu. Moje skupina je věkově velmi smíšená, taktéž zkušenostně. Ovšem zkušenostní rozdíly byly v tomto případě vedlejší, neboť oba projekty jsou primárně určeny účastníkům, kteří se s dramatickou výchovou a jejími metodami ještě nesetkali nebo setkali jenom okrajově. I tak ale moje děti (3. – 7. třídy ZŠ) nevyhovovaly ideálnímu věkovému rozmezí, což se promítlo asi do poloviny aktivit a to jsem se je snažila přizpůsobit. Tento pokus, ač pro mladší ve skupině byl náročný i tematicky nepřilíživě vhodný, nebyl vůbec zbytečný. Pomohl mi s ujasněním celkové struktury (některé věci jsem následně vyřadila nebo zaměnila – např. v původním plánu děti vpisovaly do obrysu postavy na papíře její vlastnosti, toto jsem zcela proměnila na vyplňování profilu), organizačními věcmi (kolik si má připravit textů ke čtení, papírů, atd.) a především s vyzkoušením obávaného učitele v roli.

První oficiální realizace tedy proběhla v říjnových dnech roku 2018 v Městské knihovně Moravské Budějovice. Uskutečnění ještě předcházelo druhému projektu pro mladší děti se Stančíkovou knihou, a protože byl program tentokrát vhodný přímo pro školní třídy, účast jsme nenechaly s paní knihovnicí náhodě a pozvaly třídu z nedaleké základní školy. Jednu paní učitelku, mou bývalou třídní, která učí český jazyk a literaturu na druhém stupni, jsem také předem kontaktovala. Ta pak projekt doporučila na škole přímo učitelkám osmých a devátých tříd, neboť ona sama momentálně učí děti mladší.

Charakteristika skupiny

Jedno říjnové dopoledne tedy dorazil osmý ročník ze ZŠ T. G. Masaryka v hojném počtu, o dvaceti třech žácích. Třída byla genderově vyvážená. Po pozdějším rozhovoru jsem se dozvěděla, že se nejedná o celou třídu, nýbrž o skupinu složenou ze dvou ročníků, kdy paní učitelka vybrala z obou jen ty žáky, kteří si návštěvu knihovny s doprovodným programem zaslouží. Nemyslím si, že takový postup je zcela správný a jediný, avšak je to jistě na volbě učitele. Protože vždy je těžké určit kritéria takového výběru. Možná by lepší variantou bylo, dát studentům možnost vybrat si, zda o akci mají vlastní zájem. Paní učitelka se sama do některých aktivit zapojovala. Taktéž velmi často zasahovala a usměrňovala každou menší nekázeň.

Ze svého pohledu hodnotím skupinu dobře, chovali se adekvátně ke svému věku, možná, kdyby nebyli tolik směřováni, v reakcích by byli přirozenější, v diskuzích otevřenější. Po skončení projektu mi obě paní knihovnice bezprostředně sdělily svoje pocity a upozorňovaly právě na její nepřiměřené zásahy do práce i celkové naladění, což ovlivnilo atmosféru po celou dobu konání. Co se týče zkušeností s dramatickou výchovou, nikdo z přítomných se s ní, ani jejími metodami předtím nesetkal.

Popis průběhu a hodnocení

Na začátek bych opět ráda zmínila omezené prostorové podmínky dětského oddělení, jak jsem je již popisovala u předchozího projektu pro mladší děti. Pro mě bylo podstatné, aby se program konal v prostorách knihovny a studenti měli

knihy kolem sebe, i když u menších dětí tuto potřebu vnímám výrazněji. Po zpětném uvážení si myslím, že příště bych pro podobnou akci se staršími žáky volila spíše o trochu větší místnost, vedlejší čítárnu. I přes menší náročnost aktivit na prostor jsme bojovali s nedostatkem místa pro interní práci ve skupinách a židlemi na sezení, starší se mi už na podlahu bohužel neposadí. Snažila jsem se ale toto omezení spíše nevnímat, využít dostupné, zaujmout účastníky příběhem. Zpočátku bylo velmi těžké žáky zaujmout pro knihu i příběh. Trvalo dlouho, než vstoupili do fikce, nejvíce tomu pomohl můj výstup v roli Armina a nastolení problému (tehdy jsem byla odměněna ne úplně žádoucím potleskem). Od té chvíle byli komunikativnější, otevřenější, daleko více spolupracovali. Myslím si, že tato skupina by na prozkoumávání tématu, diskuzi a hry potřebovala o polovinu více času, než jen předem dané dvě vyučovací hodiny, což by si zasloužil i projekt sám ve všech případech. Ovšem školní třídy mívají vždy různá časová omezení, jež musí povětšinou dodržovat, v tomto případě tomu také tak bylo.

Práce s úryvkem textu knihy byla pro přítomné očividně náročnější, to přikládám nedostatečnému soustředění i soukromí pro čtení. Další úryvek připomínající divadelní scénář měl úspěch jeho formou i obsahem. Hodnotím ho tedy jako vhodně vybraný, protože i následné vyplňování archů podle něj probíhalo dobře. Zaměnit vpisování do postavy touto aktivitou byla správná volba, již jsem zachovala pro další následné realizace. Tvorba nočních můr probudila všechny k akci, konečně aktivně vymýšleli a zkoušeli. Vznikly i zajímavé nečekané nápady, což velmi oceňuji z důvodu jejich nulové zkušenosti s DV.

Nový problém se znovu objevil při nastolení situace hledání řešení v rolích (lektor Arminem, žáci strojem). Otázky byly na základě výstupu a následné diskuze formulované hezky, avšak neuměli odpovídat za stroj, odpovědi byly jednoslovné nebo se opakovaly. Zamýšlela jsem se nad tím, zda spíše nepochopili, co mají dělat kvůli špatnému zadání nebo odpovědět, poradit někomu za neživý stroj (který mimochodem všechno musí vědět) bylo příliš těžké. Jako vrchol lekce mi to připadalo nedostatečné a snažila jsem tento bod pro budoucí realizaci vylepšit. Také jsem přemýšlela nad přidáním nějaké aktivity do úvodní části, kdy by účastníci blíže prozkoumávali svět v roce 2046. Přeci jenom budoucnost je vždy

atraktivní téma a mohlo by posílit zájem o příběh. Závěr s novým problémem a otevřeným nedopovězeným koncem zafungoval, ovšem tehdy ještě bezprostřední myšlenky formuloval jen žák v roli Armina, další se bohužel nepřidali. Knihu jsem nechala nakonec ležet uprostřed a k mé radosti si ji někteří začali prohlížet, ač na začátku o ni neprojevovali zájem. Došlo k naplnění hlavních cílů projektu a většiny dílčích cílů jednotlivých aktivit, i když to tak v úvodu příliš nevypadalo.

3.3.2.2 2. realizace projektu

Druhá realizace proběhla na smíchovské pobočce Městské knihovny Praha na náměstí 14. října. Pracovníkům dětského oddělení jsem nabídla skupinu pro tentokrát zajistit přes kontakty naší katedry, neboť mi bylo paní vedoucí metodického oddělení, Mgr. Irenou Šormovou, řečeno, že by se mohl objevit problém se zájmem škol o projekty pro vyšší ročníky. A tak se taky stalo. Ráda jsem tak předešla případnému zrušení, jež bývá vždy nemilé. Měla jsem díky tomu možnost využít pro uskutečnění krásných prostor pobočky. Jednalo se o prostornou galerii s knihami pro mládež, kde bylo mnoho místa, koberec i různé sedáky na sezení, nemusela jsem se tedy obávat prostorových omezení, což není vždy automatické. Snad jediným omezením bylo to, že pod námi, v části pro menší děti, probíhal jiný program a byli jsme požádáni o tišší práci. To jsem sice respektovala, ale věděla jsem o klidnějším rázu aktivit, které obsahuje můj plán. Také jsem ale upozornila na charakter her a cvičení dramatické výchovy, u nichž nelze být vždy potichu.

Charakteristika skupiny

Díky mému vedoucímu práce jsem získala kontakt na MgA. Olgu Královou, zástupkyni ředitele ZŠ Kunratice, která při svojí výuce dramatické výchovy velmi často používá literaturu, rozvíjí pozitivní vztah k četbě a čtenářskou gramotnost. Už když jsem ji kontaktovala poprvé, projevila zájem o projekt i knihu, jakožto jednu ze svých oblíbených. Na program vzala děti z devátých tříd sama a velmi aktivně vše pozorovala. Po skončení jsem dostala i hezkou zpětnou vazbu a byla jsem požádána o poslání scénáře aktivit pro její další použití, což mě velmi potěšilo. Účast na projektu byla žákům nabídnuta, ti si následně mohli sami

vybrat, zda se zapojí. Koncem října tedy na smíchovskou pobočku dorazilo sedmnáct účastníků (přibližně stejně chlapců i dívek), jež měli zkušenost s dramatickou výchovou jako předmětem již od první či druhé třídy.

Popis průběhu a hodnocení

Zapojení dramatické výchovy do výuky nebo přímo zařazení takového předmětu do ŠVP je vždy velmi přínosné a na těchto žácích se zkušenost s takovým typem práce projevila výrazně. Byli velmi chápaví, přemýšliví, schopni pracovat ve skupinách a přemýšlet divadelně, což jsem již před začátkem mohla tušit a při rozdělování do skupin je namíchat i se spolužáky, s nimiž třeba běžně nepracují. Jistě by tak zaznívaly ještě podnětnější myšlenky, vznikaly ještě zajímavější nápady.

Na realizaci jsem měla téměř neomezený čas, neboť třída nikam nespěchala, měla na projekt vymezenou speciální dobu, což možná částečně ovlivnilo i můj způsob vedení po celou dobu lekce. Uvědomuji si v tomto případě mou mírnou nejistotu, rozvolněnost. Při aktivitách jsem studentům dávala někdy až příliš velký prostor k přemýšlení a vytváření v domnění, že čím více času na ně budou mít, tím bude výsledek kvalitnější, ovšem pak samozřejmě klesala produktivita jejich tvorby. To se týkalo především tvorby nočních můr, kde jsem čas na přípravu měla předem jasně vymežit, docházelo pak totiž ke zbytečným dohadům, zejména v dívčích skupinách. Také došlo k organizačním nedostatkům z mé strany. Každý text jsem vždy jednotlivcům ve skupině rozdávala, což mi zabralo zbytečně mnoho času. Příště bych pro úryvky poslala zástupce z každé jedné skupiny.

Některé fáze ovšem hodnotím naopak jako velmi zdařilé. A to například můj pečlivěji připravený výstup jako učitele v roli Armina, kdy jsem ještě více u žáků podpořila zaujetí pro příběh. Také se mi dařilo budovat příběh, navazovat ho (jistě by se však dalo zapracovat na vhodnějších a jasnějších formulacích zadání). Přítomní měli očividný zájem o knihu jak v průběhu, tak po skončení aktivit. Tehdy jsem mohla ještě více pohovořit o knize, představit autorku.

Když se ještě zaměřím na jednotlivé body konkrétněji, hezky fungovalo odhadování hlavní postavy i prostředí, taktéž čtení úryvků a následné vysuzování z nich nedělalo studentům velké problémy, bavily se jimi. Při zamýšlení se nad dobou vznikaly zajímavé nápady, jen se jim nechtělo do jejich prezentování, což mohlo odpovídat uvolněnějšímu rozpoložení celé skupiny. Pokud se vrátím k tvorbě nočních můr, o níž jsem již krátce psala, vznikly kvalitní zpracování, některé náměty se ale opět opakovaly. Jeden byl výrazně nejlepší a otevřel nečekaně nové téma – Je horší bolest fyzická nebo emocionální? Dnes zpětně lituji toho, že jsem se i na tuto bezprostřední otázku nezaměřila v následné krátké reflexi.

Řešení problémové situace v rolích (lektor jako Armin, studenti jako stroj) proběhlo už lépe než poprvé v Moravských Budějovicích, objevily se dobře formulované otázky i podané odpovědi. Přemýšlela jsem však nad ne úplně šťastným uspořádáním přítomných v kruhu, kdy jako Armin nemám ani na všechny výhled. Příště bych raději volila pro jejich kolektivní roli hlouček/čtverec, kdy budou blíže u sebe. Přirozeně to tak podpoří snazší udržení kolektivní role. S prostorem bych pracovala mírně odlišně i při čtení novinových titulků. Místo otočení zády do kruhu, by se žáci otočili k Arminovi čelem, to především kvůli nedostatečné hlasitosti (zvuk se příliš rozptyloval po prostoru), také kvůli následné nové nečekané zprávě, jíž by měli dobře zachytit, a budoucím reakcím při zveřejnění myšlenek.

Druhou realizaci hodnotím jako celkově velmi příjemnou a zdařilou, k čemuž mi pomohla i velmi schopná skupina, jež se zúčastnila. I když pro poslední uskutečnění zůstalo několik bodů pro zlepšení. Došlo k naplnění jak hlavních, tak dílčích cílů. V průběhu několikrát přímo zaznělo: „Tak to si musím přečíst!“

3.3.2.3 3. realizace projektu

Na třetí realizaci jsem putovala do města Znojma. Tentokrát ale neproběhla v prostorách knihovny, ač jsem tamější městskou knihovnu předem oslovila. Ta se zajímala spíše o projekt pro mladší děti, ale ani tam jsme se nakonec neshodli termínově. Protože jsem ve Znojmě chodila na střední školu a to na Gymnázium, Střední pedagogickou školu, Obchodní akademii a Jazykovou školu s právem

státní jazykové zkoušky, konkrétně obor Pedagogické lyceum, oslovila jsem bývalou profesorku vyučující dramatickou výchovu jako předmět. Ona můj návrh vřele přijala.

Charakteristika skupiny

Jelikož jsem oslovila přímo profesorku zabývající se divadlem a dramatickou výchovou, vymezily jsme pro uskutečnění, dle její výuky ročníků a mých termínových možností, jedno páteční listopadové ráno, kdy má první ročník pedagogického lycea pravidelnou povinnou dvouhodinovou výuku právě dramatické výchovy. Obávala jsem se tak brzkých ranních hodin a ještě k tomu pátečních, avšak tuto skutečnost jsem v průběhu téměř nepocítila. Tehdy se účastnila polovina třídy, neboť tak je jejich výuka běžně rozdělena. Tedy přítomných bylo asi třináct studentek a dva studenti s většinou počátečními zkušenostmi s dramatickou výchovou či divadlem. Ovšem musím podotknout, že u nich, jakožto studentů školy pedagogického zaměření, byly viditelné jisté žádoucí předpoklady pro takovou práci.

Popis průběhu a hodnocení

Jelikož se jednalo o poslední uskutečnění projektu Soví zpěv, mohla jsem vyjít z předešlých chyb i funkční struktury, nebýt někdy tak nejistá ve vedení a průběh si užít spolu s účastníky. Taktéž jsem mířila do pro mě známé třídy dramatické výchovy s kobercem, ta byla dostatečně velká.

V úvodu jsem skupinu samozřejmě potřebovala probudit úvodními aktivitami z důvodu brzkého rána. Od té doby pak už skupina fungovala dobře, dokonce i jako celek. O knihu, její prostředí a hlavní postavu se studenti aktivně zajímali, kladli si v diskuzích vzájemně otázky, konfrontovali svoje názory - to se projevilo zejména u zkoumání jednotlivých odvětví v budoucnosti, kdy konfrontace vyústila v nečekanou rozvinutou debatu výrazných zástupců jednotlivých skupin, proto jsem jejich zájem podpořila kladením otázek, dožadováním se argumentací jejich tvrzení. Debata ale mírně zastínila možnost vymyslet cokoli dle vlastní fantazie, přemýšleli hlavně racionálně.

Doplňování archů, stejně tak výstup učitele v roli je podle mého názoru upoutalo a podnítilo k novým otázkám, na něž pak aktivně hledali odpovědi při tvorbě nočních můr. Ty opět dopadly velmi dobře. Protože jsme měli dostatek času, mohli si je pečlivě připravit. Znovu se prezentovaly zajímavé nápady, některé dokonce se scénografickým řešením. Avšak i zde se objevily výraznější rozdíly jak v provedení, tak v celkové myšlence.

Po předchozí zkušenosti a konzultaci s vedoucím práce jsem se při nastolené situaci hledání řešení v rolích snažila na počítač více naléhat, více bezmoc zahrát. Studenty jsem zase upozornila na nutnost odpovídat v kolektivní roli, nenegovat se, což jsme podpořili i usazením jedinců – při aktivitě seděli v hloučku blízko sebe. Odpovědi na otázky se konečně dařilo formulovat, někdy až příliš lidsky. Tedy některým se stávalo, že si po celou dobu neudrželi společnou roli a vypadli z ní. To však uměli následně hezky reflektovat.

Při nastolení nového problému po četbě titulků jsem cítila, že mírně spadla atmosféra, avšak nejsem si jistá, co to mohlo tehdy zapříčinit. Do následného sdělování myšlenek na židli se jim příliš nechtělo, pozměnila jsem tedy na místě zadání a každý mohl říci myšlenku na svém místě vestoje v kruhu. To najednou zafungovalo. V tu chvíli nebyla žádná další reflexe potřeba, program skončil s jistě mnoha nezodpovězenými otázkami, i když se studenti ptali, jak příběh dopadne. Na úplný konec jsem do středu místnosti položila knihu, té se brzy dívky chopily, ač musely spěchat na následující hodinu. Tedy opět mohu konstatovat, že došlo k naplnění cílů hlavních i dílčích, a to ve větší míře než kdy před tím, což připisuji neustálému vylepšování jednotlivých bodů scénáře.

4. Závěrem

Když uvažuji o realizovaných projektech s delším časovým odstupem, mám hned chuť, pustit se do nových s dalšími zajímavými knihami. A to z několika jednoduchých důvodů. Myslím si, že se mi při realizacích většinou dařilo všechny účastníky zaujmout pro příběh knihy. Když ne dostatečně zaujmout, tak alespoň zapojit do rozehrávaných aktivit. Samozřejmě ne vždy vše vyjde podle naplánovaného scénáře, jako učitelka musím počítat s improvizací, mít případně připravenou jiné varianty. Ale v tom spatřuji právě to kouzlo, kdy je projekt stále živoucí, vyvíjí se s nově přichozími dětmi. Jejich naladění a malé osobnosti ho obohacují, posouvají dál.

Taktéž se mi potvrdil dobrý výběr knižních titulů, jež mi samy o sobě poskytovaly dostatečné množství inspirace pro tvorbu lekcí. Na mně bylo se v příbězích a jejich fabulích dobře zorientovat, vybrat jednu dějovou linii, po níž se vydáme, vhodně zvolit metody a techniky dramatické výchovy.

To, zda si knihu děti následně opravdu dočetly, se už bohužel nedozvím, mohu doufat, že se alespoň někdo našel. Soudím tak z reakcí na koncích programů a zaujetí pro věc v průběhu činností. Nicméně tento způsob práce byl pro všechna místa, kde jsem ho představovala nejen žákům, ale zároveň i přihlížejícím knihovnicím či učitelkám, nový, zajímavý a především aktivně zapojil každé z dětí. Domnívám se, že pro veřejné knihovny a jejich pracovníce v dětských odděleních by tento styl využití některých technik dramatické výchovy při prezentaci knihy mohl být cestou k efektivní a zcela nenásilné propagaci čtenářství. Mohl by nahradit často nezáživné besedy, které zaujmou jen malý okruh příchozích. Nabízí možnost zapojení i ne zcela vášnivých čtenářů, zapojí všechny.

5. Seznam použitých zdrojů

5.1 Prameny

- 1) MÍKOVÁ, Marka. *Mrakodrapy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2012. 142 s. ISBN 978-80-257-0678-7.
- 2) MÍKOVÁ, Marka. *Škvíry*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2014. 98 s. Ahoj!. ISBN 978-80-257-1311-2.
- 3) PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Červenec má oslí uši*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1995. 142 s. ISBN 80-00-00183-7.
- 4) PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Hlavní výhra*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 1996. 65 s. ISBN 80-901452-7-2.
- 5) PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Kam zmizela Rebarbora?*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004. 128 s. ISBN 80-204-1146-1.
- 6) PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Kryštofe, neblbni a slez dolů !*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2004. 54 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01326-6.
- 7) PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Myši patří do nebe: --ale jenom na skok*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006. 103 s. ISBN 80-00-01558-7.
- 8) PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Soví zpěv*. 2. vydání v Albatrosu. V Praze: Albatros, 2017. 162 stran. ISBN 978-80-00-04677-8.
- 9) PROCHÁZKOVÁ, Iva a ILKOVIČOVÁ, Katarína. *Středa nám chutná*. 2. vyd. V Praze: Albatros, 2013. 63 s. ISBN 978-80-00-03136-1.
- 10) STANČÍK, Petr. *Fíla, Žofie a Smaragdová deska*. První vydání v Mladé frontě. Praha: Mladá fronta, 2018. 108 stran. ISBN 978-80-204-4984-9.
- 11) STANČÍK, Petr. *H₂O a tajná vodní mise*. Vydání první. Horoměřice: Abramis, 2017. 77 stran. ISBN 978-80-87618-01-1.
- 12) STANČÍK, Petr. *Jezevec Chrujda dobývá vesmír*. První vydání. Praha: Meander, 2017. 26 nečíslovaných stran. Modrý slon; 117. svazek. ISBN 978-80-7558-011-5.

- 13)** STANČÍK, Petr. *Jezevec Chrujda našel velkou lásečku*. První vydání. Praha: Meander, 2016. 26 nečíslovaných stran. Modrý slon; 103. svazek. ISBN 978-80-87596-91-3.
- 14)** STANČÍK, Petr. *Jezevec Chrujda prochází divočinou*. První vydání. Praha: Meander, 2018. 26 nečíslovaných stran. Modrý slon; 129. svazek. ISBN 978-80-7558-038-2.
- 15)** STANČÍK, Petr. *Jezevec Chrujda staví nejdřív urychlovač a pak zase pomalič*. První vydání. Praha: Meander, 2015. 24 nečíslovaných stran. Modrý slon; 86. svazek. ISBN 978-80-87596-63-0.
- 16)** STANČÍK, Petr. *Jezevec Chrujda točí film*. 1. vyd. Praha: Meander, 2014. [26] s. Modrý slon; sv. 77. ISBN 978-80-87596-40-1.
- 17)** STANČÍK, Petr. *Mrkev ho vcucle pod zem*. 1. vyd. Praha: Meander, 2013. 120 s. Modrý slon; sv. 57. ISBN 978-80-87596-23-4.
- 18)** STANČÍK, Petr. *O díře z trychtýře*. Vydání první. Praha: Argo, 2016. 50 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-257-2006-6.

5.2 Literatura

- 1)** ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. 65 s. ISBN 978-80-86856-98-8.
- 2)** DOLEŽALOVÁ, Jana. *Čtenářská gramotnost: (práce s textovými informacemi napříč kurikulem) [CD-ROM]*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. Požadavky na systém: Adobe Acrobat Reader. ISBN 978-80-7435-520-2.
- 3)** GEBHARTOVÁ, Vladimíra a KUBÍKOVÁ, Věra. *Literatura pro děti s ukázkami textů: učebnice pro 2. roč. stud. oboru Učitelství pro mateřské školy na stř. pedagog. školách*. 2. vyd. Praha: SPN, 1989. 286 s. Učebnice pro střední školy.

- 4)** HAMAN, Aleš. *Literatura z pohledu čtenářů*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1991. 169 s. Puls; 31. ISBN 80-202-0281-1.
- 5)** CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982. 572 s.
- 6)** CHALOUPKA, Otakar. *O literatuře pro děti*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1989. 103 s. Puls; sv. 22.
- 7)** JIRSOVÁ, Zuzana. *Dramatická výchova jako cesta k literatuře. Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2007, XVIII.(50), 28-47. ISSN 1211-8001.
- 8)** KORBEL, Luděk. Iva Procházková: *Vyprávění o Leonardovi. Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2008, XIX.(54), 53. ISSN 1211-8001.
- 9)** KORBEL, Luděk. *Končiny nám na dosah. Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2011, XXII.(64), 46-48. ISSN 1211-8001.
- 10)** KORBEL, Luděk. Petr Stančík a Toy Box: *O díře z trychtýře. Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2017, XXVIII.(82), 47-48. ISSN 1211-8001.
- 11)** KORBEL, Luděk. Petr Stančík: *Jezevec Chrujda staví nejdřív urychlovač a pak zase pomalič. Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2015, XXVI.(76), 51. ISSN 1211-8001.
- 12)** LAUKOVÁ, Lenka. *Únos z domova, který je ve skutečnosti útekem domů. Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře*

a divadle pro děti a mládež. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 1998, IX.(24), 58-60. ISSN 1211-8001.

13) MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. 223 s. ISBN 978-80-7331-089-9.

14) MACHKOVÁ, Eva. *Volba literární látky pro dramatickou výchovu, aneb, Hledání dramatičnosti*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, 2004. 122 s. Studijní texty. ISBN 80-7331-013-9.

15) MARUŠÁK, Radek. *Literatura v akci: metody dramatické výchovy při práci s uměleckou literaturou*. 1. vyd. V Praze: Akademie múzických umění, 2010. 195 s. ISBN 978-80-7331-172-8.

16) OPLATEK, František. *Rozvoj čtenářské gramotnosti žáků základní školy s využitím metod dramatické výchovy*. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2012, XXIII.(66), 31-43. ISSN 1211-8001.

17) POPELOVÁ NEČASOVÁ, Markéta. *Dramatická výchova jako cesta k rozvoji dětského čtenářství*. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2012, XXIII.(65), 19-23. ISSN 1211-8001.

18) PROVAZNÍK, Jaroslav. *Ambice a řemeslo*. *HOST*. Brno, 2014, XXX.(1), 20-29. ISSN 2336-2944.

19) PROVAZNÍK, Jaroslav. *Další výhra Ivy Procházkové*. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 1999, X.(25), 42. ISSN 1211-8001.

20) PROVAZNÍK, Jaroslav. *Iva Procházková: Myši patří do nebe...ale jenom na skok*. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře*

a divadle pro děti a mládež. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2006, XVII.(47), 45. ISSN 1211-8001.

21) PROVAZNÍK, Jaroslav. Iva Procházková: Pět minut před večeří. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 1996, VII.(19), 37. ISSN 1211-8001.

22) PROVAZNÍK, Jaroslav. Iva Procházková: Soví zpěv. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2000, XI.(29), 34-35. ISSN 1211-8001.

23) PROVAZNÍK, Jaroslav. Nahlížení do nových knížek. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 1996, VII.(18), 28. ISSN 1211-8001.

24) PROVAZNÍK, Jaroslav. Petr Stančík: Jezevec Chrujda našel velkou lásečku. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2017, XXVIII.(80), 41-42. ISSN 1211-8001.

25) PROVAZNÍK, Jaroslav. Petr Stančík: Jezevec Chrujda točí film. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2014, XXV.(72), 47-48. ISSN 1211-8001.

26) RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. 176 s. Strukturalistická knihovna; sv. 7. ISBN 80-7294-004-X.

27) SITTOVÁ, Gabriela. Blažena a Karolína. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2007, XVIII.(52), 47-50. ISSN 1211-8001.

28) STANČÍK, Petr. *Andělí vejce*. Vydání první. Brno: Druhé město, 2016. 199 stran. ISBN 978-80-7227-385-0.

- 29)** STANČÍK, Petr. *Mlým na mumie: převratné odhalení komisaře Durmana*. Vyd. 1. V Brně: Druhé město, 2013. 394 s. ISBN 978-80-7227-344-7.
- 30)** STÖHR, Martin. Žít na poli, které jde přehlédnout, a nebýt otrávený. *HOST*. Brno, 2013, XXIX.(10), 8-14. ISSN 2336-2944.
- 31)** ŠIMŮNEK, Antonín. Nazí Ivy Procházkové. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2010, XXI.(59), 43-44. ISSN 1211-8001.
- 32)** ŠMEJKALOVÁ, Lucie. Petr Stančík: Mrkev ho vcucla pod zem. *Tvořivá dramatika: Časopis o dramatické výchově, literatuře a divadle pro děti a mládež*. Praha: Vydává NIPOS – pracoviště ARTAMA ve spolupráci se STD a KVD DAMU, 2014, XXV.(71), 48. ISSN 1211-8001.
- 33)** TOMÁŠKOVÁ, Iva. Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. 140 s. ISBN 978-80-262-0790-0.
- 34)** TOMKOVÁ, Anna, MARUŠÁK, Radek a PROVAZNÍK, Jaroslav. *Spolupráce dětí 1. a 2. stupně ZŠ při rozvoji čtenářské gramotnosti: manuál příkladů z praxe*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. 196 s. ISBN 978-80-7290-582-9.
- 35)** TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Vyd. 1. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011. 191 s. ISBN 978-80-7294-515-3.
- 36)** TRÁVNÍČEK, Jiří. *Překnížkováno: co čteme a kupujeme (2013)*. 1. vyd. Brno: Host, 2014. 190 s. ISBN 978-80-7491-256-6.
- 37)** URBANOVÁ, Svatava. *Dialogy Ivy Procházkové*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2012. 199 s. Spis Ostravské univerzity v Ostravě; č. 261 (2012). ISBN 978-80-7464-143-5.

38) VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 352 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1865-1.

6. Přílohy

6.1 Příloha 1 – Skládačka nápovědy

1 JSEM

2 SEMÍNKO

3 MYDLICE LÉKAŘSKÉ,

4 A POKUD

5 MI

6 KAŽDÁ

7 SKUPINA

8 NAPÍŠE

9 ZAKLÍNADLO NEBO

10 KRÁTKOU

11 BÁSNIČKU,

12 DOSTANE

13 VĚC,

14 KTERÁ

15 JISTĚ

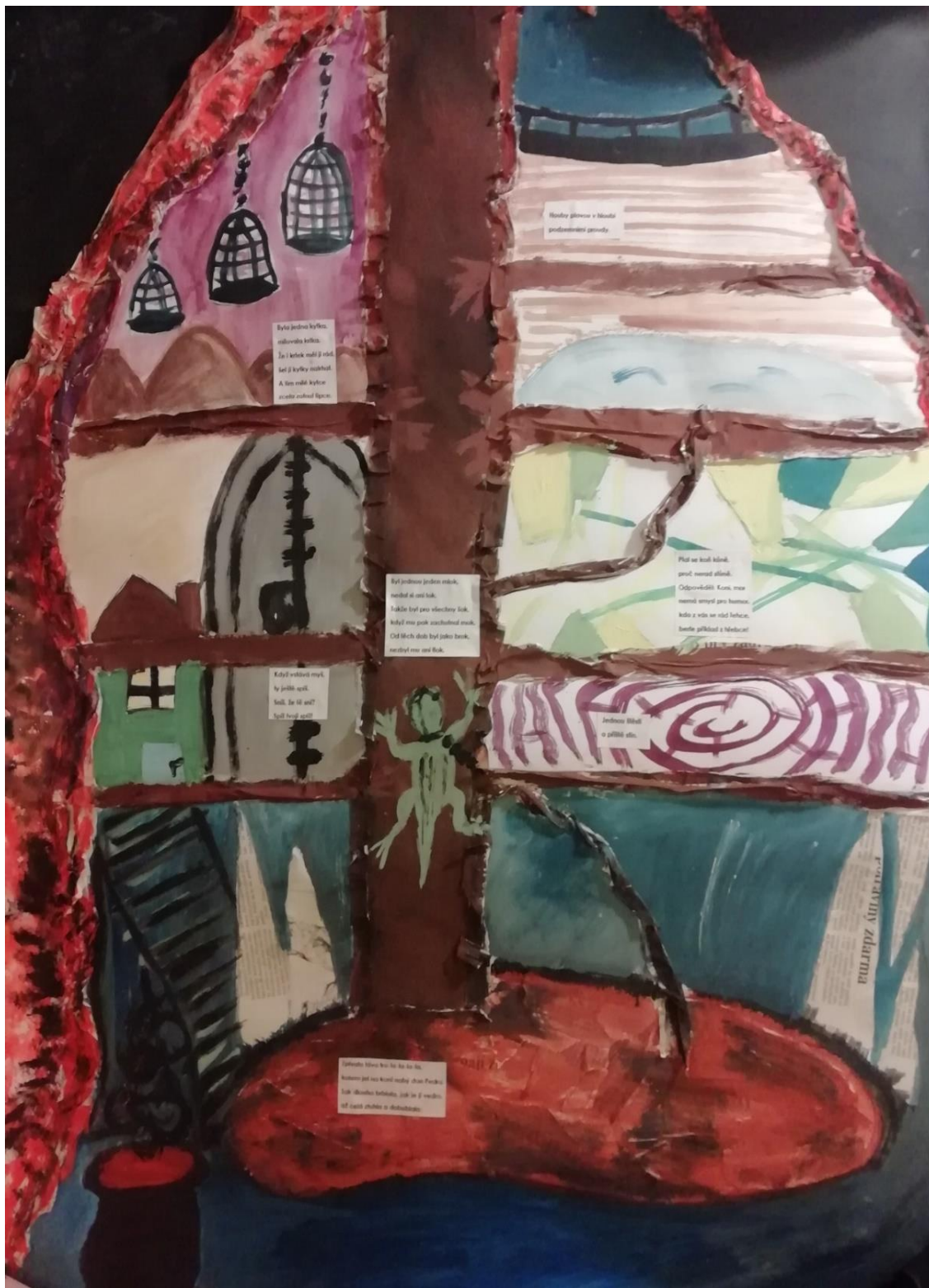
16 POMŮŽE

17 ZAJATCŮM

18 NA ÚTĚKU

19 Z VĚZENÍ

6.2 Příloha 2 – Mapa podzemní sopky

6.3 Příloha 3 – Fotodokumentace

↑ Mrkev – Sochy v podzemí
(Litohoř)

↑ Mrkev – Skládání nápovědy
(Litohoř)

↑ Mrkev – Učitel v roli slona
Alfréda (Praha 2)

↑ Mrkev – Živé obrazy útěku
z vězení (Praha 2)

↑ Mrkev – Děti u mapy
podzemní sopky (Litohoř)

↑ Mrkev – Sochy v podzemí
(Mor. Bud.)

↑ Soví zpěv – Etudy snů
(Mor. Bud.)

↑ Soví zpěv – Etudy snů
(Praha 5)

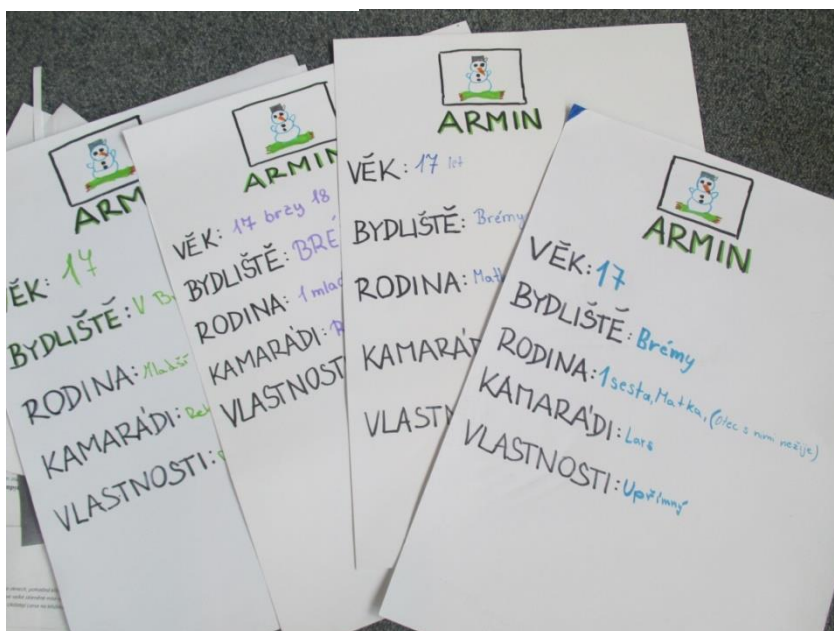

↑ Soví zpěv - skupinová
práce s textem (Praha 5)

↑ Soví zpěv – Armin
na internetu (Znojmo)

↑ Soví zpěv – Učitel v roli
Armina (Praha 5)

↑ Soví zpěv – Arminův profil
v PPP (Znojmo)